

TVET BIH

JACANJE UPRAVLJANJA SISTEMA
tehničkog i stručnog
obrazovanja i obuke

Pravna analiza propisa o praktičnoj nastavi u Bosni i Hercegovini

Finansira:

Implementira:

GOPA
WORLDWIDE CONSULTANTS

Projekat financira Vlada Švicarske.

Ova publikacija objavljena je u okviru projekta "Jačanje sistema srednjeg stručnog obrazovanja i obuke u Bosni i Hercegovini", kojeg financira Vlada Švicarske, a sprovodi GOPA Worldwide Consultants u BiH. Sadržaj ove publikacije, kao i nalazi prikazani u njoj, ne odražavaju nužno stavove Vlade Švicarske.

Sarajevo 2024

SADRŽAJ

1	UVOD	3
2	IZVRŠNI SAŽETAK	4
3	REGULIRANJE PRAKTIČNE NASTAVE PROPISIMA KOJI SE NE ODNOSE NA OBRAZOVANJE U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE	5
3.1	RADNOPRAVNI PROPISI	5
3.2	PROPISI O SIGURNOSTI I ZAŠTITI ZDRAVLJA	7
3.3	PROPISI O ZAŠTITI STANOVNIŠTVA OD ZARAZNIH BOLESTI.....	9
3.4	PROPISI O PORESKOM TRETMANU	11
3.5	PROPISI O PENZIONOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU.....	12
3.6	PROPISI O ZDRAVSTVENOM OSIGURANJU.....	14
4	REGULIRANJE PRAKTIČNE NASTAVE OBRAZOVNIM PROPISIMA KANTONA	16
4.1	UNSKO-SANSKI KANTON	16
4.2	ŽUPANIJA POSAVSKA	28
4.3	TUZLANSKI KANTON.....	28
4.4	ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	35
4.5	BOSANSKO-PODRINJSKI KANTON GORAŽDE	42
4.6	SREDNJOBOSANSKI KANTON	51
4.7	HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON	54
4.8	ŽUPANIJA ZAPADNOHERCEGOVAČKA	53
4.9	SARAJEVSKI KANTON	55
4.10	KANTON 10	63

5	REGULIRANJE PRAKTIČNE NASTAVE PROPISIMA KOJI SE NE ODNOSE NA OBRAZOVANJE U REPUBLICI SRPSKOJ	65
5.1	RADNOPRAVNI PROPISI	65
5.2	PROPISI O SIGURNOSTI I ZAŠTITI ZDRAVLJA	66
5.3	PROPISI O ZAŠTITI STANOVNIŠTVA OD ZARAZNIH BOLESTI	67
5.4	PROPISI O PORESKOM TRETMANU	68
5.5	PROPISI O PENZIONOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU	69
5.6	PROPISI O ZDRAVSTVENOM OSIGURANJU	70
6	REGULIRANJE PRAKTIČNE NASTAVE OBRAZOVNIM PROPISIMA REPUBLIKE SRPSKE	72
7	REGULIRANJE PRAKTIČNE NASTAVE PROPISIMA KOJI SE NE ODNOSE NA OBRAZOVANJE U BRČKO DISTRIKTU BIH	80
7.1	RADNOPRAVNI PROPISI	80
7.2	PROPISI O SIGURNOSTI I ZAŠTITI ZDRAVLJA	81
7.3	PROPISI O ZAŠTITI STANOVNIŠTVA OD ZARAZNIH BOLESTI	82
7.4	PROPISI O PORESKOM TRETMANU	83
7.5	PROPISI O PENZIONOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU	84
7.6	PROPISI O ZDRAVSTVENOM OSIGURANJU	84
8	REGULIRANJE PRAKTIČNE NASTAVE OBRAZOVNIM PROPISIMA BRČKO DISTRIKTA	85
9	PREPORUKE ZA POBOLJŠANJE PRAKTIČNE NASTAVE U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE	87
10	PREPORUKE ZA POBOLJŠANJE PRAKTIČNE NASTAVE U REPUBLICI SRPSKOJ	89
11	PREPORUKE ZA POBOLJŠANJE PRAKTIČNE NASTAVE U BRČKO DISTRIKTU BIH	90

1 | UVOD

Organizacija praktične nastave za učenike srednjih škola u privrednim subjektima je vrlo aktualna tema u cijeloj Bosni i Hercegovini već nekoliko godina. S jedne strane, privredni subjekti su zainteresirani za uključivanje učenika u poslovne procese tokom njihovog obrazovanja u srednjim školama, kako bi učenici stekli znanje, iskustva i vještine do završetka svog formalnog obrazovanja. To im pomaže da ostvaruju bolje rezultate u okviru zanimanja za koja su se obrazovali. S druge strane, obrazovne ustanove su svjesne da moraju sarađivati sa privrednim subjektima koji poznaju najnovije tehnologije u određenim sektorima i kretanjima na tržištu rada, što su sve elementi koji utiču na izradu boljih nastavnih planova i programa.

Organizacija praktične nastave u Bosni i Hercegovini postaje još važnija, ukoliko se ima na umu ustavni i pravni poredak naše zemlje. Stoga je cilj ove Pravne analize propisa o praktičnoj nastavi u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu "analiza") dati:

- ④ Pregled svih propisa kojima se uređuje praktična nastava u Federaciji Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH;
- ④ Komentare o tome kako ovi propisi (ne) reguliraju najvažnije faktore za organizaciju praktične nastave;
- ④ Preporuke za poboljšanje pravnog okvira neophodnog za uspješnu organizaciju praktične nastave.

Ova analiza ne uključuje:

- ④ Istraživanje kvalitete provedbe praktične nastave na temelju postojećeg pravnog okvira;
- ④ Preporuke za poboljšanje nastavnih planova i programa u onom dijelu koji se odnosi na praktičnu nastavu;
- ④ Smjernice za uspješnu organizaciju praktične nastave u dijelu koji se odnosi na angažman učenika u radnom prostoru privrednih subjekata.

2 | IZVRŠNI SAŽETAK

Imajući na umu ustavni i pravni poredak Bosne i Hercegovine, ova analiza daje pregled propisa kojima se regulira praktična nastava u Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH.

4

Federacija Bosne i Hercegovine, je podijeljena na 10 kantona/županija. U okviru trenutnog zakonodavnog okvira postoji podjela odgovornosti između Federacije Bosne i Hercegovine i kantona. Prema ovoj podjeli odgovornosti, oblast obrazovanja je u nadležnosti kantona. Stoga su u okviru ove analize predstavljeni određeni aspekti praktične nastave koji su regulirani zakonima i podzakonskim aktima Federacije Bosne i Hercegovine (odnosno propisi primjenjivi na penziono i invalidsko osiguranje za učenike, zdravstveno osiguranje za učenike, oporezivanje naknada koje se plaćaju učenicima, sigurnost i zaštitu na radu, zaštitu od zaraznih bolesti). S druge strane, obrazovni aspekti praktične nastave su predstavljeni u okviru zakona i podzakonskih akata na kantonalnom/županijskom nivou.

U Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH, s obzirom na njihovu centraliziranu strukturu, svi aspekti praktične nastave su regulirani isključivo zakonima i podzakonskim aktima na nivou Republike Srpske i Brčko distrikta BiH.

3 | REGULIRANJE PRAKTIČNE NASTAVE PROPISIMA KOJI SE NE ODNOSU NA OBRAZOVANJE U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

5

3.1 RADNOPRAVNI PROPISI

Institut praktične nastave, kao i prava i obaveze svih zainteresiranih strana (učenika, obrazovnih ustanova, privrednih subjekata, nadležnih ministarstava) često se dovodi u vezu s institutom radnog odnosa. Stoga će u sklopu ovog naslova biti analizirano reguliranje instituta praktične nastave kroz odredbe radnopravnih propisa.

Članom 4. Zakona o radu, "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 26/2016, 89/2018, 23/2020 – Odluka Ustavnog suda, 49/2021 – drugi zakon, 103/2021 – drugi zakon, i 44/2022 (u daljem tekstu "Zakon o radu Federacije Bosne i Hercegovine") propisano je da se radni odnos zasniva stupanjem na rad radnika na osnovu zaključenog ugovora o radu.

Članom 5. Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine poslodavac je definiran kao fizička ili pravna osoba koja radniku daje posao temeljem ugovora o radu, dok je članom 6. Zakona radnik definiran kao fizička osoba koja je zaposlena temeljem ugovora o radu. Iz ovih odredbi Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine jasno je da učenik za vrijeme obavljanja praktične nastave ne može zasnovati radni odnos, jer njegov angažman kod privrednog subjekta nije reguliran ugovorom o radu.

Angažman učenika kod privrednog subjekta ne može biti reguliran ni ugovorom o radu sa pripravnikom radi stručnog osposobljavanja za samostalan rad. Članom 32. Zakona o radu je propisano da se pripravnikom smatra osoba sa završenom srednjom ili višom školom, odnosno fakultetom koja prvi put zasniva radni odnos u tom zanimanju, a koja je prema

zakonu, obavezna položiti stručni ispit ili joj je za rad u zanimanju potrebno prethodno radno iskustvo.

Pored naprijed spomenuta dva ugovora, angažman učenika kod privrednog subjekta ne može biti reguliran ni ugovorom o obavljanju privremenih i povremenih poslova, jer je članom 166. Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine propisano da su to poslovi koji moraju biti utvrđeni u kolektivnom ugovoru ili u pravilniku o radu i ne mogu predstavljati poslove za koje se zaključuje ugovor o radu na određeno ili neodređeno vrijeme, sa punim ili nepunim radnim vremenom i da ne traju duže od 60 dana u toku kalendarske godine.

6

Iako se odredbama Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine ne regulira obavljanje praktične nastave učenika u privrednim subjektima, ipak se u određenim odredbama Zakona o radu spominje institut praktične nastave. To se prvenstveno odnosi na Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim osobama angažiranim na radu, "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 92/2016 (u daljem tekstu "Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim osobama angažiranim na radu"), koji u članu 4., stav 1 propisuje da je poslodavac dužan, osim evidencije o radnicima, voditi i posebne evidencije o redovnim učenicima ustanova za stručno obrazovanje koji kod poslodavca pohađaju praktičnu nastavu.

Članom 4., stav 2 Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim osobama angažiranim na radu je propisano da evidencija o redovnim učenicima ustanova za stručno obrazovanje koji kod poslodavca pohađaju praktičnu nastavu i vježbe sadrži slijedeće podatke:

- ④ Ime i prezime;
- ④ Jedinstveni matični broj;
- ④ Spol;
- ④ Dan, mjesec i godinu rođenja;
- ④ Mjesto, općinu i državu rođenja;
- ④ Prebivalište, odnosno boravište;
- ④ Broj, datum i naziv akta na osnovu kojeg redovni učenik ustanove za stručno obrazovanje radi kod poslodavca te dokaz o ispunjavanju propisanih uslova za obavljanje tih poslova;
- ④ Naziv posla;
- ④ Mjesto rada;
- ④ Dan početka rada;
- ④ Dan prestanka rada.

Članom 5. Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim osobama angažiranim na radu propisano je da poslodavac evidenciju o redovnim učenicima ustanova za stručno obrazovanje počinje voditi danom početka rada učenika i ažurno je vodi do prestanka rada kod poslodavca, te istu čuva najmanje pet godina od dana prestanka rada. Istim članom je propisano da se evidencija vodi pisano u obliku knjige, a može se voditi i u elektronskom obliku.

Ministarstvo rada i socijalne politike Federacije Bosne i Hercegovine izdalo je službeno mišljenje broj: 04-31/16-3570/21 M.T. 19.01.2022. (sastavni dio analize federalnih propisa primjenjivih na praktičnu nastavu i ferijalnu praksu učenika objavljene na web stranici Privredne komore Zeničko-dobojskog kantona koju su proveli Švicarska agencija za razvoj i saradnju (SDC) i Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH) sa stavom da bi se podaci koji se upisuju u evidenciju trebali prilagoditi i evidentirati na osnovu posebnih propisa iz oblasti obrazovanja, te nastavnih planova i programa, uz eventualno određeni ugovor, ukoliko se isti, u skladu sa propisima iz oblasti obrazovanja, zaključuje između privrednog subjekta i obrazovne ustanove, dok bi u smislu podatka koji se odnose na naziv posla bilo potrebno evidentirati da se radi o praktičnoj nastavi.

Činjenica jeste da učenici tokom obavljanja praktične nastave kod privrednih subjekata ne zaključuju ugovor o radu pa shodno tome ne mogu ni zasnovati radni odnos. Međutim, oni na svojevrsan način ipak sudjeluju u radnom procesu. S obzirom da se potreba regulacije njihovog boravka u službenim prostorijama privrednog subjekta ispunila kroz odredbe Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim osobama angažiranim na radu, preporuka je da se spomenuti pravilnik izmijeniti na način da se definira naziv pravnog akta na temelju kojeg učenici borave u službenim prostorijama privrednog subjekta, kao i da se definiraju osnovni podaci koji moraju biti sadržani u tom pravnom aktu.

3.2 PROPISI O SIGURNOSTI I ZAŠTITI ZDRAVLJA

Članom 5. Zakona o zaštiti na radu, "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 79/2020 (u daljem tekstu "Zakon o zaštiti na radu Federacije Bosne i Hercegovine") je propisano da pravo na sigurnost i zaštitu zdravlja na radu imaju učenici na praktičnoj nastavi, a sigurnost i zaštitu zdravlja na radu im osigurava poslodavac.

U Zakonu o zaštiti na radu Federacije Bosne i Hercegovine se koriste termini "poslodavac" i "radnik". Međutim, iz člana 5. proizlazi zaključak o primjenjivosti odredbi ovog zakona i na slučaj kada učenici obavljaju praktičnu nastavu kod privrednih subjekata.

Članom 22. Zakona o zaštiti na radu Federacije Bosne i Hercegovine propisane su dužnosti poslodavca, a za potrebe ove analize nabrojane su neke od njih:

- ④ Organizacija poslova sigurnosti i zaštite zdravlja na radu;
- ④ Vršenje procjene rizika za svako radno mjesto i utvrđivanje poslova sa povećanim rizikom;
- ④ Omogućavanje radniku da se prije stupanja na rad upozna sa mjerama sigurnosti i zaštite na radu;
- ④ Donošenje internog akta o zaštiti na radu;
- ④ Osiguravanje radnicima sredstava i opreme lične zaštite i njihovo korištenje;
- ④ Osiguravanje periodičnih ljekarskih pregleda radnika koji rade na poslovima na kojima postoje povećani rizici po zdravlje i poduzimanje mjera za sprečavanje nastanka invaliditeta i profesionalnih oboljenja radnika;
- ④ Osiguravanje periodičnih pregleda sredstava rada i sredstava i opreme lične zaštite pri radu, u skladu sa tehničkim standardima;
- ④ Provođenje mjera zaštite od požara u skladu sa posebnim propisima;
- ④ Provođenje mjera za osiguranje prve pomoći.

Pored toga, članom 25. Zakona o zaštiti na radu Federacije Bosne i Hercegovine propisano je da je poslodavac obavezan ispitivati radnu okolinu, odnosno procijeniti rizike i osigurati zaštitu zdravlja i sigurnost radnika izloženih fizičkim, hemijskim i biološkim opasnostima na radu.

Članom 31. Zakona o zaštiti na radu Federacije Bosne i Hercegovine propisano je da mjere zaštite koje provodi poslodavac i koje se odnose na sigurnost i zaštitu zdravlja na radu ne smiju radnicima prouzrokovati finansijske obaveze.

Konačno, članom 4. Pravila o procjeni rizika ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 23/2021) propisana je obaveza poslodavca o vršenju procjene rizika za svako radno mjesto i mjesto rada u radnoj okolini.

Zakon o zaštiti na radu Federacije Bosne i Hercegovine predviđa obavljanje praktične nastave učenika i studenata samo kod poslodavaca, za razliku od prethodnog važećeg Zakona o zaštiti na radu ("Službeni glasnik Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine", br. 22/1990), koji je predviđao obavljanje praktične nastave i kod odgojno-obrazovne organizacije. Stoga je Ministarstvo rada i socijalne politike Federacije Bosne i Hercegovine izdalo službena mišljenja broj: 04-31/16-3570/21 M.T.66 i broj: 03-30/11-36/22 AG67 19.01.2022. (sastavni dio analize federalnih propisa primjenjivih na praktičnu nastavu i ferijalnu praksu učenika objavljene na web stranici Privredne komore Zeničko-dobojskog kantona koju su proveli Švicarska agencija za razvoj i saradnju (SDC) i Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH), prema kojima obrazovna ustanova nije obavezna vršiti procjenu rizika pojedinačno za učenike, ali je i dalje obavezna učenicima osigurati sigurnost i zaštitu na radu te provesti opće mjere zaštite na radu predviđene članom 9. Zakona o zaštiti na radu Federacije Bosne i Hercegovine.

Iako Zakon o zaštiti na radu Federacije Bosne i Hercegovine sadrži odredbu kojom je podržana njegova primjenjivost u slučajevima kada učenici pohađaju praktičnu nastavu u privrednom subjektu, preporučuju se izmjene i dopune ovog zakona u cilju definiranja mjera zaštite na radu u zasebnom članu.

3.3 PROPISI O ZAŠTITI STANOVNIŠTVA OD ZARAZNIH BOLESTI

Članom 30. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 29/2005 (u daljem tekstu "Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Federacije Bosne i Hercegovine") navedene su osobe koje se stavljaju pod zdravstveni nadzor, pa su između ostalih navedene i osobe:

- ④ Koje obavljaju poslove u proizvodnji ili prometu namirnica ili snabdijevanju stanovništva pitkom vodom, a koje na svojim radnim mjestima dolaze u dodir sa namirnicama, odnosno sa pitkom vodom;
- ④ Koje obavljaju poslove u obrazovnim i drugim ustanovama za djecu i omladinu (predškolske ustanove, dječji domovi, studentski domovi, dječija i omladinska odmarališta, ustanove socijalne zaštite i sl.);
- ④ Zdravstveni radnici i drugi zaposlenici u zdravstvenim ustanovama, nosioci privatne prakse, zaposlenici u ustanovama

socijalne zaštite, obrazovnim ustanovama, kao i osobe koje u toku rada rade u proizvodnji, opremanju i izdavanju lijekova, odnosno na drugi način dolaze u neposredan dodir sa lijekovima;

- Koje rade u objektima za pružanje higijenske njege stanovništvu (javnom kupatilu, berbernici, frizerskom i kozmetičkom salonu i dr.), kao i osobe koje rade u proizvodnji ili prometu kozmetičkih sredstava.

Članom 31. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Federacije Bosne i Hercegovine propisano je da zdravstveni nadzor obuhvata:

- Zdravstveni pregled prije zasnivanja radnog odnosa – zaključivanja ugovora o radu;
- Zdravstveni pregled poslije preboljelih zaraznih bolesti iz člana 8. ovog zakona;
- Povremene zdravstvene preglede u toku zaposlenja.

Članom 38. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Federacije Bosne i Hercegovine propisano je da troškove zdravstvenog pregleda prije zasnivanja radnog odnosa – zaključivanja ugovora o radu i troškove povremenih zdravstvenih pregleda u toku zaposlenja snosi poslodavac.

Iz navedenih članova Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Federacije Bosne i Hercegovine, kao i ostalih analiziranih članova ovog zakona, proizlazi zaključak da učenici na praktičnoj nastavi kod privrednih subjekata nisu navedeni kao osobe koje se stavljaju pod zdravstveni nadzor. Međutim, ovim zakonom su pod zdravstveni nadzor stavljene osobe koje su u radnom odnosu s privrednim subjektima čija je djelatnost predmet reguliranja Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Federacije Bosne i Hercegovine. Iako učenici na praktičnoj nastavi nisu radnici privrednog subjekta u smislu Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine, oni su ipak na određeni način dio radnog procesa, odnosno obavljaju zadatke ili aktivnosti iste ili slične onima koje obavljaju i radnici. Primjenom analogije u pogledu tumačenja odredbi Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Federacije Bosne i Hercegovine, kao i uzimajući u obzir stav Federalnog zdravstvenog inspektorata Federalne uprave za inspekcijske poslove iz službenog dopisa broj: 08-3311-06410/21 od 14.01.2021. (sastavni dio analize federalnih propisa primjenjivih na praktičnu nastavu i ferijalnu praksu učenika objavljene na web stranici Privredne komore Zeničko-dobojskog kantona koju su proveli Švicarska agencija za razvoj i saradnju (SDC) i Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH), može se zaključiti da je zdravstveni pregled učenika na praktičnoj nastavi kod privrednog

subjekta potreban. Isti zaključak bi se mogao donijeti i za slučaj obavljanja praktične nastave u obrazovnim ustanovama.

Iako je u praksi zaživio standard da učenici tokom obavljanja praktične nastave imaju sanitarnu knjižicu, preporuka je da se izvrši izmjena i dopuna odredbi Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Federacije Bosne i Hercegovine na način da se propišu mjere zdravstvenog nadzora za učenike na praktičnoj nastavi kod privrednog subjekta i obrazovne ustanove, kao i da se definira obveznik plaćanja troškova zdravstvenog nadzora. Preporuka je da to bude privredni subjekt ili obrazovna ustanova, a ne učenici, odnosno njihovi roditelji.

3.4 PROPISI O PORESKOM TRETMANU

11

U članu 3. Zakona o porezu na dohodak, "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 10/08, 09/10, 44/11, 07/13, i 65/13 (u daljem tekstu: "Zakon o porezu na dohodak Federacije Bosne i Hercegovine") nabrojane su fizičke osobe koje imaju prebivalište na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine koje ne podliježu obavezi obračunavanja i plaćanja poreza na dohodak. Među tim fizičkim osobama nisu nabrojani učenici koji obavljaju praktičnu nastavu kod privrednih subjekata.

U članu 5. Zakona o porezu na dohodak Federacije Bosne i Hercegovine nabrojani su prihodi koji se ne smatraju dohotkom, dok su u članu 6. nabrojani prihodi na koje se ne plaća porez na dohodak. Među tim prihodima nisu nabrojani prihodi koje bi učenici ostvarili obavljanjem praktične nastave kod privrednih subjekata.

U članu 5., tačka 11. Zakona o porezu na dohodak Federacije Bosne i Hercegovine, kao prihodi koji se ne smatraju dohotkom navedeni su prihodi zaposlenika na osnovu naknada, pomoći i/ili nagrada isplaćeni od poslodavca za jedan porezni period najviše do iznosa utvrđenog Pravilnikom o primjeni Zakona o porezu na dohodak.

U članu 14., tačke a) i b) Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak, "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 67/08, 04/10, 86/10, 10/11, 53/11, 20/12, 27/13, 71/13, 90/13, 45/14, 52/16, 59/16, 38/17, 03/18, i 30/18 (u daljem tekstu: "Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dohodak Federacije Bosne i Hercegovine"), propisana je visina neoporezivog iznosa naknade troškova prevoza na posao i sa posla te naknade za ishranu u toku rada (topli obrok). Pravo na isplatu neoporezivog iznosa naknade za prevoz i topli obrok pripada osobama koje imaju status radnika (potpisan ugovor o radu i zasnovan radni odnos). S obzirom da učenici

tokom obavljanja praktične nastave ne stižu status radnika i ne zasnivaju radni odnos, privredni subjekti su u obavezi platiti porez na dohodak u slučaju isplate naknade za prevoz i topli obrok učenicima.

S obzirom na naprijed navedeno i uzimajući u obzir mišljenje Ministarstva finansija Federacije Bosne i Hercegovine broj: 05-02-4-4139/20 od 17.06.2020. (sastavni dio analize federalnih propisa primjenjivih na praktičnu nastavu i ferijalnu praksu učenika objavljene na web stranici Privredne komore Zeničko-dobojskog kantona koju su proveli Švicarska agencija za razvoj i saradnju (SDC) i Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH), a u skladu s članom 70b, stav 3 Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak Federacije Bosne i Hercegovine, isplatitelj naknade koja se isplaćuje učenicima na praktičnoj nastavi (naknada za prevoz, naknada za topli obrok, finansijska naknada, naknada troškova ljekarskog pregleda) je dužan pri svakoj isplati obračunati, obustaviti i uplatiti porez na dohodak po stopi od 10% te u roku od pet dana nadležnoj jedinici Porezne uprave Federacije Bosne i Hercegovine dostaviti obrazac APR - 1036 (Akontacija poreza po odbitku rezidenta).

S obzirom na gore navedenu situaciju, preporučuje se da Zakon o porezu na dohodak Federacije Bosne i Hercegovine bude izmijenjen na takav način da naknade koje se plaćaju učenicima tokom praktične nastave u privrednom subjektu (tj. finansijska naknada, naknada za topli obrok i prevoz) budu uključene u prihode na koje se ne plaća porez na dohodak ili da se odgovarajućim odredbama ovog zakona odredi iznos neoporezi-ve naknade koja će se plaćati učenicima tokom njihove praktične nastave u privrednom subjektu.

3.5 PROPISI O PENZIONOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU

U članu 17. Zakona o penzionom i invalidskom osiguranju, "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 13/2018, 93/2019 – Odluka Ustavnog suda, 90/2021, 19/2022, i 42/2023 – Odluka Ustavnog suda (u daljem tekstu "Zakon o penzionom i invalidskom osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine") nabrojane su osobe osigurane u određenim okolnostima, pa je tako u tački c) spomenutog člana učenik za vrijeme praktične nastave kod poslodavca naveden kao osoba koja je obavezno osigurana za slučaj invalidnosti i smrti zbog povrede na radu i profesionalnog oboljenja.

Članom 18. Zakona o penzionom i invalidskom osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine propisano je da radi sticanja statusa osiguranika za učenika za vrijeme praktične nastave, odnosno za vrijeme stručne prakse

kod poslodavca, obveznik uplate doprinosa je obavezan da u Jedinostveni sistem dostavi prijavu osobe koja se nalazi u tim okolnostima.

Članom 14. Pravilnika o podnošenju prijava za upis i promjene upisa u Jedinostveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa, "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 73/2009, 38/2010, 77/2010, 09/2011, 01/2013, 83/2014, 01/2015, 48/2016, 25/2017, 53/2019, 93/2019, 105/2021, 20/2022, i 77/2023 (u daljem tekstu "Pravilnik o podnošenju prijava za upis i promjene upisa u Jedinostveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa Federacije Bosne i Hercegovine") propisano je da prijavu osiguranja u Jedinostveni sistem (JS3120) za osobe koje su u skladu sa zakonom osigurane u određenim okolnostima, kao i za osobe osigurane po drugim osnovama, podnosi obveznik uplate doprinosa nadležnoj ispostavi Porezne uprave u roku od sedam dana od dana nastanka osnova za osiguranje osiguranika.

Članom 25. Pravilnika o podnošenju prijava za upis i promjene upisa u Jedinostveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa Federacije Bosne i Hercegovine propisano je da za osobe koje su u skladu sa zakonom osigurane u određenim okolnostima, kao i za osobe osigurane po drugim osnovama, obveznik uplate doprinosa podnosi nadležnoj ispostavi Poreske uprave odjavu osiguranja (JS3120) u Jedinostveni sistem, po postupku utvrđenom ovim pravilnikom. Iako se u nastavku ovog člana ne navodi rok za odjavu, primjenom analogije bi se moglo zaključiti da se radi o roku od sedam dana od dana prestanka osnova za osiguranje osiguranika.

U članu 1., tačka 2. Odluke o visini doprinosa za penziono i invalidsko osiguranje za osobe osigurane u određenim okolnostima, "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 26/2014 (u daljem tekstu "Odluka o visini doprinosa za penziono i invalidsko osiguranje za osobe osigurane u određenim okolnostima Federacije Bosne i Hercegovine"), propisano je da se doprinos za penziono i invalidsko osiguranje plaća u mjesečnom iznosu od 3,00 KM za vrijeme obavljanja obavezne praktične nastave učenika u toku sticanja obrazovanja.

U članu 2., tačka 2. Odluke o visini doprinosa za penziono i invalidsko osiguranje za osobe osigurane u određenim okolnostima Federacije Bosne i Hercegovine, propisano je da su obrazovno-odgojne ustanove obveznici obračuna i uplate doprinosa za vrijeme obavljanja obavezne praktične nastave učenika u toku sticanja obrazovanja i odgoja.

Iz službenog mišljenja Ministarstva finansija Federacije Bosne i Hercegovine broj: 04-2-4-1198/22 od 16.02.2022. (sastavni dio analize federalnih propisa primjenjivih na praktičnu nastavu i ferijalnu praksu

učenika objavljene na web stranici Privredne komore Zeničko-dobojskog kantona koju su proveli Švicarska agencija za razvoj i saradnju (SDC) i Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, ali i pregledom službene web stranice Poreske uprave Federacije Bosne i Hercegovine, vidljivo je da obrazac prijave uplaćenih doprinosa za osobe osigurane u određenim okolnostima nije implementiran u Jedinostvenom sistemu. Na službenim web stranicama Poreske uprave Federacije Bosne i Hercegovine je dostupan obrazac JS3320 (Prijava uplaćenih doprinosa za osobe osigurane po drugim osnovama) koji je u praksi postao obrazac za prijavu uplaćenih doprinosa za osobe osigurane u određenim okolnostima. Stoga je preporuka da se Pravilnikom o podnošenju prijave za upis i promjene upisa u Jedinostveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa Federacije Bosne i Hercegovine propiše da se obrazac JS3320 može koristiti i za prijavu uplaćenih doprinosa za osobe osigurane u određenim okolnostima ili da se ovim Pravilnikom propiše naziv i sadržaj potpuno novog obrasca koji će se koristiti za prijavu uplaćenih doprinosa za osobe osigurane u određenim okolnostima. Dok se to ne dogodi, preporučuje se obrazovno-odgojnim ustanovama da u svakoj konkretnoj situaciji, prije obračuna i uplate doprinosa za vrijeme obavljanja obavezne praktične nastave učenika, provjere s nadležnom ispostavom Poreske uprave da li se obrazac JS3320 može koristiti i za prijavu uplaćenih doprinosa za osobe osigurane u određenim okolnostima.

Obavezno osiguranje je potrebno razlikovati od dobrovoljnog osiguranja, odnosno od ugovora kojeg obrazovno-odgojna ustanova zaključuje sa osiguravajućim društvom za slučaj nezgode učenika. Tim ugovorom propisana je visina godišnje premije, suma koja će se isplatiti za slučaj nastanka osiguranog slučaja nezgode, a može biti propisana i procedura u vezi sa prijavom nezgode i popis dokumentacije koju je potrebno dostaviti za potrebe isplate osigurane sume.

3.6 PROPISI O ZDRAVSTVENOM OSIGURANJU

Članom 28., stav 1, tačka 1. Zakona o zdravstvenom osiguranju, "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 30/1997, 07/2002, 70/2008, 48/2011, 100/2014 – Odluka Ustavnog suda, 36/2018, i 61/2022 (u daljem tekstu "Zakon o zdravstvenom osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine") propisano je da pravo na zdravstvenu zaštitu zbog povreda na radu i profesionalnih oboljenja imaju učenici koji pohađaju praktičnu nastavu, praktični rad i stručna putovanja.

Članom 28., stav 2 Zakona o zdravstvenom osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine propisano je da se pod povredom na radu, odnosno profesionalnim oboljenjem smatra povreda odnosno oboljenje u skladu sa propisima o penzionom i invalidskom osiguranju.

Članom 86., stav 1, tačka 8. Zakona o zdravstvenom osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine propisano je da je organ uprave kantona nadležan za obrazovanje obveznik obračunavanja i uplate doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje za učenike koji vrše praktičan rad u vezi sa nastavom.

Obrazac JS3120 - Prijava/Odjava osoba osiguranih u određenim okolnostima kao i osoba osiguranih po drugim osnovama i Obrazac JS3320 - Prijava uplaćenih doprinosa za osobe osigurane po drugim osnovama su obrasci koji bi se mogli primjenjivati u slučaju prijave/odjave odnosno uplate doprinosa za zdravstveno osiguranje učenika na praktičnoj nastavi. Međutim, nije donesen propis ili odluka o visini doprinosa za zdravstveno osiguranje učenika na praktičnoj nastavi. Stoga je preporuka da se takav zakonski akt donese što prije kako bi se omogućila implementacija plaćanja doprinosa za zdravstveno osiguranje učenika koji pohađaju praktičnu nastavu kroz Jedinstveni sistem.

4 | REGULIRANJE PRAKTIČNE NASTAVE OBRAZOVNIM PROPISIMA KANTONA

4.1 UNSKO-SANSKI KANTON

16

Članom 2. Pravilnika o organizovanju i izvođenju praktične nastave u školama srednjeg stručnog obrazovanja i kod privrednih subjekata, "Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona", br. 18/2021 (u daljem tekstu "Pravilnik o praktičnoj nastavi Unsko-sanskog kantona") praktična nastava je definirana kao oblik nastave koji se izvodi u skladu sa nastavnim planovima i programima u školskim radionicama, laboratorijama i kabinetima, te drugim objektima i prostorima za nastavu, opremljenim u skladu sa odgovarajućim normativima i/ili kod privrednih subjekata koji imaju odgovarajuću savremenu opremu, tehničko-tehnološka sredstva i druge odgovarajuće uslove, u skladu sa nastavnim planom i programom i planom izvođenja praktične nastave u cilju usvajanja stručnih kompetencija neophodnih za sticanje III ili IV stepena stručne spreme propisanih standardom zanimanja i standardom kvalifikacije.

Ovim članom Pravilnika o praktičnoj nastavi Unsko-sanskog kantona definirani su još neki pojmovi bitni u procesu organizacije praktične nastave, poput slijedećih:

- 🔧 Privredni subjekt je privredno društvo, ustanova ili lice koje samostalno obavlja djelatnost, koji ispunjava propisane uslove za izvođenje praktične nastave i posjeduje odgovarajuću potvrdu Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona o ispunjenosti uslova za izvođenje praktične nastave.
- 🔧 Konzorcij je zajednica privrednih subjekata koji obavljaju istu ili sličnu djelatnost osnovana na temelju partnerskog ugovora s ciljem učešća u zajedničkim aktivnostima radi omogućavanja izvođenja kompletnog praktičnog nastavnog programskog sadržaja za određeni obrazovni profil.

- ④ Mentor je lice koje je zaposleno kod privrednog subjekta ili lice koje samostalno obavlja djelatnost i koje posjeduje dokaz o završenoj obuci o osnovama pedagoško-didaktičkih znanja i vještina za rad sa učenicima, odgovorno za organizaciju, vođenje i praćenje praktične nastave koja se izvodi kod privrednog subjekta.
- ④ Koordinator je lice koje je u radnom odnosu u školi koje koordinira praktičnu nastavu koja se izvodi kod privrednih subjekata.
- ④ Ugovor o saradnji između škole i privrednog subjekta, odnosno članova konzorcija, je ugovor zaključen u pisanom obliku kojim se uređuju međusobni odnosi, prava i obaveze škole i privrednog subjekta, odnosno škole i članova konzorcija u vezi sa organizacijom i izvođenjem praktične nastave učenika kod privrednog subjekta ili kod članova konzorcija, sačinjen u skladu sa odredbama člana 31. ovog Pravilnika.
- ④ Ugovor o izvođenju praktične nastave kod privrednog subjekta ili članova konzorcija je ugovor zaključen u pisanom obliku između privrednog subjekta ili članova konzorcija i učenika odnosno zakonskog zastupnika učenika, kojim se uređuju međusobni odnosi, prava i obaveze učenika, odnosno zakonskog zastupnika učenika i privrednog subjekta ili članova konzorcija povodom izvođenja praktične nastave, sačinjen u skladu sa članom 32. ovog Pravilnika.

Članom 15. Pravilnika o praktičnoj nastavi Unsko-sanskog kantona propisana su ovlaštenja i obaveze koje privredni subjekt ima u okviru organizacije i izvođenja praktične nastave:

- a. Organizacija implementacije plana izvođenja praktične nastave i osiguranje uslova za ostvarenje ciljeva praktične nastave u zadanom roku;
- b. Imenovanje mentora;
- c. Stavljanje učenika neophodnih sredstava za izvođenje praktične nastave na raspolaganje;
- d. Obezbeđenje neophodnih mjera zaštite na radu učenika u skladu sa važećim propisima iz oblasti zaštite na radu;
- e. Učestvovanje u ocjenjivanju učenika u skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju Unsko-sanskog kantona i relevantnim podzakonskim aktima, u slučajevima kada je ta mogućnost propisana;

- f.** Obezbjedeње besplatne ishrane učenicima ili isplaćivanje odgovarajuće naknade za ishranu u skladu sa internim aktima privrednog subjekta, što će se u svakom konkretnom slučaju regulirati ugovorom o saradnji i ugovorom o izvođenju praktične nastave;
- g.** Saradnja sa koordinatorom i omogućavanje koordinatoru pristupa mjestu izvođenja praktične nastave, kao i uvida u propisanu dokumentaciju, na zahtjev škole;
- h.** Vođenje pismene dokumentaciju o izvođenju praktične nastave;
- i.** Pružanje informacija o izvođenju praktične nastave na zahtjev Privredne komore Unsko-sanskog kantona ili Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona;
- j.** čestvovanje u rješavanju konfliktnih situacija;
- k.** Osiguranje povjerljivosti ličnih podataka učenika u skladu sa važećim propisima o zaštiti ličnih podataka;
- l.** Dostavljanje Privrednoj komori Unsko-sanskog kantona podataka o potrebi za izvođenjem praktične nastave u prostorijama privrednog subjekta;
- m.** Vođenje evidencije o učenicima koji kod privrednog subjekta obavljaju praktičnu nastavu u skladu sa Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažiranim na radu ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 92/2016).

Ovim članom je također propisano da privredni subjekt može isplatiti finansijske nagrade učenicima u vidu stipendije ili naknade za ishranu u toku obavljanja praktične nastave.

Članom 16. Pravilnika o praktičnoj nastavi Unsko-sanskog kantona propisana su ovlaštenja i obaveze koje škola ima u okviru organizacije, izvođenja i praćenja praktične nastave:

- a.** Ostvarenje programskih sadržaja propisanih nastavnim planom i programom;
- b.** Predviđanje radnog mjesta koordinatora praktične nastave u sistematizaciji za praktičnu nastavu koja se izvodi kod privrednih subjekata, uz prethodnu saglasnost Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona;
- c.** Zaključivanje ugovora o radu sa koordinatorom;

- d. Osiguranje da je u korist učenika koji obavljaju praktičnu nastavu kod privrednih subjekata zaključen ugovor o osiguranju u slučaju nezgode tokom obavljanja praktične nastave;
- e. Vođenje evidencije o zaključenim ugovorima o saradnji i ugovorima o izvođenju praktične nastave;
- f. Saradnja sa privrednim subjektom i pružanje informacija o učenicima koji pohađaju praktičnu nastavu kod privrednog subjekta;
- g. Organizacija sastanaka u školi s roditeljima i privrednim subjektima;
- h. Ocjenjivanje učenika u skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju Unsko-sanskog kantona i relevantnim podzakonskim aktima;
- i. Saradnja sa mentorom, obilazak mjesta izvođenja praktične nastave kod privrednog subjekta i vršenje uvida u propisanu dokumentaciju;
- j. Pružanje informacija o organizaciji i izvođenju praktične nastave na zahtjev Privredne komore Unsko-sanskog kantona ili Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona;
- k. Pružanje podrške privrednom subjektu kod izrade plana rada praktične nastave;
- l. Pružanje informacija Privrednoj komori Unsko-sanskog kantona o potrebi za izvođenjem praktične nastave kod privrednih subjekata;
- m. Učešće u rješavanju konfliktnih situacija;
- n. Osiguranje povjerljivosti ličnih podataka učenika u skladu sa propisima o zaštiti ličnih podataka;
- o. Škola može, ukoliko ima osigurana finansijska sredstva, u saradnji sa jedinicom lokalne samouprave obezbijediti besplatan prevoz učenika do mjesta izvođenja praktične nastave u mjestu gdje se nalazi sjedište škole, ukoliko nije drugačije predviđeno ugovorom o saradnji;
- p. Osiguranje povjerljivosti poslovne tajne privrednog subjekta;
- q. Obezbjedenje izvođenja praktične nastave učenika u školskim radionicama, ukoliko se ista ne može provesti u prostorijama privrednog subjekta;

- r.** Obezbjedenje sticanja odgovarajućih znanja učenika iz oblasti zaštite na radu, u obimu koji odgovara potrebi struke i obrazovnog profila za koje se vrši obrazovanje putem nastavnog plana i programa;
- s.** Obezbjedenje zaštite na radu učenika koji pohađaju praktičnu nastavu u školi (radionicama, laboratorijama i sl.) u skladu sa važećim propisima o zaštiti na radu;
- t.** Vođenje dnevnika rada praktične nastave koja se izvodi kod privrednog subjekta;
- u.** Druga ovlaštenja i obaveze predviđene Zakonom o srednjem obrazovanju Unsko-sanskog kantona ili relevantnim podzakonskim aktima.

20

U ovom članu je također propisano da, ukoliko škola nije ispunila obavezu iz tačke d) (da je u korist učenika koji obavljaju praktičnu nastavu kod privrednih subjekata zaključen ugovor o osiguranju u slučaju nezgode tokom obavljanja praktične nastave), učenici ne mogu pohađati praktičnu nastavu kod privrednog subjekta, osim u slučajevima predviđenim ovim Pravilnikom.

Članom 12. Pravilnika o praktičnoj nastavi Unsko-sanskog kantona propisana su ovlaštenja i obaveze koje Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona ima u okviru organizacije, izvođenja i praćenja praktične nastave kod privrednog subjekta i u školskim radionicama:

- a.** Imenovanje komisije za utvrđivanje ispunjenosti uslova za izvođenje praktične nastave kod privrednog subjekta i donošenje rješenja o ispunjenosti uslova za izvođenje praktične nastave kod privrednog subjekta i školskim radionicama;
- b.** Izrada popisa obrazovnih profila za koje se praktična nastava ili njen dio izvodi kod privrednog subjekta;
- c.** Donošenje nastavnih planova i programa izrađenih na osnovu standarda zanimanja;
- d.** U saradnji sa Privrednom komorom Unsko-sanskog kantona organizacija priznate obuke mentora, na zahtjev i po ukazanoj potrebi;
- e.** Organizacija posebne obuke za trenere mentora u okvirima svojih nadležnosti i u okvirima odobrenog budžeta;
- f.** Vođenje evidencije o obukama trenera mentora;

- g.** Vođenje evidencije o trenerima mentora;
- h.** U saradnji sa jedinicama lokalne samouprave, privrednim subjektima, školom i ostalim potencijalnim donatorima, te u okvirima raspoloživih i osiguranih budžetskih sredstava, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona učestvuje u razmatranju mogućnosti i osiguranju pokrivanja troškova izrade sanitarnih knjižica i troškova prevoza učenika koji pohađaju praktičnu nastavu kod privrednih subjekata;
- i.** Nadzor nad provođenjem Pravilnika;
- j.** Odlučivanje o svim pitanjima koja nisu regulirana ovim Pravilnikom ili drugim propisima, a tiču se organizacije i izvođenja praktične nastave u školi ili kod privrednog subjekta.
- k.** Članom 13. Pravilnika o praktičnoj nastavi Unsko-sanskog kantona propisana su ovlaštenja koja Privredna komora Unsko-sanskog kantona ima u okviru organizacije, izvođenja i praćenja praktične nastave kod privrednog subjekta:
- l.** Poticanje i pružanje informacija privrednim subjektima o učešću u izvođenju organizacije praktične nastave;
- m.** Pružanje podrške i pomoći privrednim subjektima u procesu izvođenja praktične nastave;
- n.** Provedba ispitivanja i istraživanja o potrebama privrednih subjekata, zahtjevima i mjerama poboljšanja praktične nastave;
- o.** Pružanje preporuka Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona o načinima unaprjeđenja praktične nastave kod privrednih subjekata;
- p.** Predlaganje predstavnika Privredne komore Unsko-sanskog kantona za članove komisije za utvrđivanje ispunjenosti uslova za izvođenje praktične nastave, po ukazanoj potrebi;
- q.** Oglašavanje prijave potreba privrednih subjekata i škola za izvođenjem praktične nastave;
- r.** Vođenje registra poslodavaca za koje je utvrđeno da ispunjavaju uslove za izvođenje praktične nastave;
- s.** Vršenje obuke mentora za rad s učenicima koji obavljaju praktičnu nastavu kod privrednog subjekta u saradnji sa

Ministarstvom obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona;

- t.** Obuku iz stava (h) Privredna komora Unsko-sanskog kantona organizira isključivo za lica koja su u stalnom radnom odnosu kod privrednog subjekta koji se vodi u registru privrednih subjekata za izvođenje praktične nastave;
- u.** Vođenje evidencije o obukama mentora;
- v.** Vođenje evidencije o mentorima.

Članom 14. Pravilnika o praktičnoj nastavi Unsko-sanskog kantona propisana su ovlaštenja i obaveze koje jedinica lokalne samouprave ima u promociji izvođenja i praćenja praktične nastave kod privrednog subjekta:

22

- a.** Vršenje, zajedno sa školom i privrednim subjektom, finansijske analize troškova izvođenja praktične nastave s ciljem utvrđivanja prosječnih troškova praktične nastave po učeniku na mjesečnom nivou kako bi se uspostavio efektivan odnos i raspodjela troškova za sve strane u procesu izvođenja praktične nastave;
- b.** Razmjena rezultata analize sa Ministarstvom obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona i drugim zainteresiranim stranama u cilju boljeg planiranja i unapređenja praktične nastave kod privrednog subjekta;
- c.** Provedba ispitivanja i istraživanja o potrebama privrednih subjekata, zahtjevima i mjerama za poboljšanje praktične nastave;
- d.** Pružanje materijalne i finansijske podrške i pomoći školi i privrednim subjektima u cilju ravnomjernog raspoređivanja troškova izvođenja praktične nastave u skladu sa raspoloživim budžetom jedinice lokalne samouprave, što će se regulirati ugovorom o saradnji i ugovorom o izvođenju praktične nastave;
- e.** Povezivanje ustanova srednjeg stručnog obrazovanja i poslovne zajednice sa područja jedinice lokalne samouprave kroz promociju, poticanje i zagovaranje izvođenja praktične nastave kod privrednih subjekata.

Članom 19. Pravilnika o praktičnoj nastavi Unsko-sanskog kantona definirano je trajanje i fond časova praktične nastave, tako da nastavni čas općeobrazovne, stručno-teorijske i praktične nastave u školi traje 45 minuta, a nastavni čas praktične nastave kod privrednog subjekta traje 60

minuta. Također je propisano da u toku dana učenik ne može imati više od 7 časova praktične nastave u školi, odnosno maksimalno 6 sati dnevno kod privrednog subjekta, odnosno 360 minuta. Ako praktična nastava kod privrednog subjekta kontinuirano traje 4 ili više sati dnevno, učenicima se mora osigurati najmanje 30 minuta dnevnog odmora. Praktična nastava kod privrednog subjekta se može odvijati u vremenskom periodu od 07:00 do 19:00 sati u petodnevnoj radnoj sedmici.

Članom 22. Pravilnika o praktičnoj nastavi Unsko-sanskog kantona propisano je da učenik, za vrijeme izvođenja praktične nastave kod privrednog subjekta, u skladu sa provedenim vremenom kod privrednog subjekta, može dobiti nagradu koju isplaćuje privredni subjekt, osim ako posebnim zakonom ili podzakonskim aktom nije drugačije određeno. Visina nagrade određuje se prema ostvarenoj prosječnoj neto plati u Federaciji Bosne i Hercegovine u prethodnoj godini, proporcionalno broju sati provedenih na praktičnoj nastavi kod privrednog subjekta, i to:

- 🕒 Do 10% u prvoj godini obrazovanja;
- 🕒 Do 15% u drugoj godini obrazovanja;
- 🕒 Do 20% u ostalim godinama obrazovanja.

Međutim, odredbama ovog člana Pravilnika propisano je da privredni subjekt može dodatno nagraditi učenika nagradom većom od prethodno pomenute nagrade.

Članom 23., stav 2. Pravilnika o praktičnoj nastavi Unsko-sanskog kantona propisano je da privredni subjekt može umjesto škole preuzeti obavezu da učenicima isplati naknadu za troškove prevoza te dodatno osigurati učenika od posljedica nesretnog slučaja koje nastupe tokom obavljanja praktične nastave kod privrednog subjekta, odnosno preuzeti na sebe obavezu osiguranja učenika u skladu sa svojim internim aktima, ugovorom o saradnji i ugovorom o izvođenju praktične nastave.

Članom 31. Pravilnika o praktičnoj nastavi Unsko-sanskog kantona definirano je da se pri obavljanju praktične nastave kod privrednog subjekta zaključuju 2 vrste ugovora:

- a. Ugovor o saradnji;
- b. Ugovor o izvođenju praktične nastave.

Članom 32. Pravilnika o praktičnoj nastavi Unsko-sanskog kantona propisano je da Ugovor o saradnji sadrži:

- a. Podatke o ugovornim stranama;
- b. Obrazovni profil koji je predmet ugovora;

- c.** Obaveze privrednog subjekta u realizaciji praktične nastave i da će iste izvoditi o vlastitom trošku i odgovornosti;
- d.** Obaveze škole u realizaciji praktične nastave kod privrednog subjekta;
- e.** Plan izvođenja praktične nastave;
- f.** Početak i trajanje izvođenja praktične nastave;
- g.** Maksimalan broj učenika koje je privredni subjekt u mogućnosti primiti;
- h.** Broj mentora koje obezbjeđuje privredni subjekt;
- i.** Mjesto i vrijeme izvođenja praktične nastave;
- j.** Obaveze stavljanja na raspolaganje materijala, mašina, alata i drugih uslova potrebnih za izvođenje praktične nastave;
- k.** Obaveze i prava mentora u podučavanju učenika i ostvarivanju plana izvođenja praktične nastave;
- l.** Visinu minimalne nagrade učenika u skladu sa provedenim vremenom na ostvarivanju praktične nastave kod privrednog subjekta, ukoliko je osigurana;
- m.** Odredbe o disciplinskoj odgovornosti i odgovornosti za štetu učenika;
- n.** Period trajanja ugovora;
- o.** Razloge za prestanak važenja i za raskid ugovora;
- p.** Način rješavanja eventualnih sporova;
- q.** Datum i potpis ugovornih strana;
- r.** Druga međusobna prava i obaveze škole i privrednog subjekta.

Članom 33. Pravilnika o praktičnoj nastavi Unsko-sanskog kantona propisano je da Ugovor o izvođenju praktične nastave sadrži:

- a.** Podatke o ugovornim stranama;
- b.** Identifikacijske podatke o školi;
- c.** Obrazovni profil za koji se učenik školuje;
- d.** Dokaz o posjedovanju opće zdravstvene sposobnosti i dokaz o zadovoljenju propisanih zdravstvenih uslova za otpočinjanje sa praktičnom nastavom (ljekarsko uvjerenje i sanitarna knjižica, ukoliko je sanitarna knjižica neophodna za obavljanje praktične nastave);

- e. Obaveze i odgovornosti privrednog subjekta iz člana 15. ovog Pravilnika;
- f. Plan izvođenja praktične nastave;
- g. Početak i trajanje praktične nastave kod privrednog subjekta;
- h. Prava i obaveze učenika;
- i. Mjesto i vrijeme izvođenja praktične nastave;
- j. Podatke o mentoru kojeg obezbjeđuje privredni subjekt;
- k. Vrijeme provođenja praktične nastave učenika kod privrednog subjekta;
- l. Finansijsko obezbjeđenje - nagradu učenika u skladu sa članom 21. ovog Pravilnika;
- m. Obezbjeđenje sredstava za rad učenika i drugih naknada učenika u skladu sa članom 22. ovog Pravilnika;
- n. Odredbu o osiguranju učenika u slučaju nezgode na radu;
- o. Odredbu o disciplinskoj odgovornosti i odgovornosti za štetu učenika;
- p. Vrijeme trajanja ugovora;
- q. Razloge za prestanak važenja i raskid ugovora;
- r. Obaveze učenika i privrednog subjekta u slučaju raskida ugovora;
- s. Način rješavanja eventualnih sporova;
- t. Datum i potpis ugovornih strana.

ZAKLJUČAK: Kada se radi o Pravilniku o praktičnoj nastavi učenika, Unsko-sanski kanton se može okarakterizirati kao kanton koji je dobro regulirao ovu oblast. Pravilnik o praktičnoj nastavi Unsko-sanskog kantona propisuje:

- ➊ Prethodno licenciranje privrednog subjekta za izvođenje praktične nastave; takvu licencu osigurava Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona u vidu odluke/odobrenja;
- ➋ Obavezu mentora da pohađaju obuku o osnovama pedagoškog-didaktičkog znanja i vještina za rad sa učenicima;
- ➌ Obavezu privrednog subjekta da pruži neophodne mjere sigurnosti na radu za učenike;

- ➊ Obavezu privrednog subjekta da vodi evidenciju učenika koji pohađaju praktičnu nastavu;
- ➋ Obavezu privrednog subjekta da osigura besplatan topli obrok za učenike ili plaća odgovarajuću naknadu za topli obrok;
- ➌ Obavezu škole da sklopi ugovor o osiguranju u slučaju nesreće tokom praktične nastave (ovu obavezu može preuzeti privredni subjekt umjesto škole);
- ➍ Obrasci ugovora o saradnji i ugovora o izvođenju praktične nastave, koji su sastavni dio ovog Pravilnika.

Kada se radi o ostalim pitanjima:

- ➊ Privredni subjekt nije u obavezi da pruži finansijsku naknadu učenicima, ali to može učiniti, ukoliko to želi, a iznos naknade je propisan u ovom Pravilniku.
- ➋ Škola nije obavezna da pruža besplatan prevoz za učenike, ali to može učiniti, ukoliko ima finansijske resurse za to, u saradnji sa jedinicom lokalne samouprave. Međutim, privredni subjekt može preuzeti obavezu plaćanja naknade za troškove prevoza učenicima umjesto škole.
- ➌ Kada se radi o lječarskom pregledu učenika koji pohađaju praktičnu nastavu u privrednom subjektu, Pravilnik ne navodi ko ima ovu obavezu i ko snosi troškove takvog pregleda.
- ➍ Pravilnik ne propisuje obavezu škole da obračunava i plaća doprinose za penziono i invalidsko osiguranje za učenike koji pohađaju praktičnu nastavu u privrednim subjektima. Međutim, ova obaveza postoji prema propisima Federacije Bosne i Hercegovine (Zakon o penzionom i invalidskom osiguranju i Odluka o visini doprinosa za penziono i invalidsko osiguranje za lica osigurana u određenim okolnostima).

Najvažnije odredbe Pravilnika o izvođenju ferijalne prakse za učenike srednjih škola u privrednim subjektima, "Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona", br. 21/2021 (u daljem tekstu "Pravilnik o ferijalnoj praksi Unsko-sanskog kantona") su u svrhu ove analize date ispod.

Članom 2. Pravilnika o ferijalnoj praksi Unsko-sanskog kantona su definirani osnovni pojmovi:

- ➊ Ferijalna praksa je dopuna praktične nastave i organizira se u toku školskog odmora za učenike radi produbljivanja i proširivanja znanja, vještina, iskustava i stavova stečenih na praktičnoj nastavi, te formiranja ličnosti učenika kroz njegov

stav prema poslu i upoznavanje sa stvarnim poslovnim svijetom.

- ④ Privredni subjekti su privredna društva, ustanove i samostalni privrednici koji imaju odgovarajuću opremu, tehničko-tehnološka sredstva i druge odgovarajuće uslove u skladu sa nastavnim planom i programom za određena zvanja/zanimanja, a u kojima će se izvoditi ferijalna praksa.
- ④ Koordinator ferijalne prakse je nastavnik škole, određen od strane direktora, a na prijedlog stručnog aktiva nastavnika, zadužen za praćenje realizacije ferijalne prakse učenika.
- ④ Mentora ferijalne prakse u privrednom subjektu imenuje privredni subjekt radi praćenja aktivnosti učenika tokom izvođenja ferijalne prakse.

Članom 4. Pravilnika o ferijalnoj praksi Unsko-sanskog kantona je propisano slijedeće:

- ④ Ferijalna praksa je praksa za koju se učenici samostalno opredjeljuju i nije obavezna za sve učenike tokom trajanja obrazovanja za određeno zvanje/zanimanje.
- ④ Ferijalna praksa se organizira za učenike od drugog do četvrtog razreda tokom zimskog, proljetnog ili ljetnog odmora.
- ④ Trajanje ferijalne prakse za učenike drugog razreda treba da bude minimalno 10 radnih dana (maksimalno 6 radnih sati dnevno), odnosno za učenike trećeg i četvrtog razreda minimalno 15 radnih dana (maksimalno 6 radnih sati dnevno).
- ④ Maksimalno trajanje ferijalne prakse je 20 radnih dana.
- ④ Ukoliko ferijalna praksa kontinuirano traje više od 4 sata dnevno, učenik ima pravo na dnevni odmor u trajanju od najmanje 30 minuta.

Članom 8. Pravilnika o ferijalnoj praksi Unsko-sanskog kantona je propisano da su privredni subjekti obavezni:

- ④ Osigurati i provoditi propisane mjere zaštite na radu;
- ④ Osigurati učeniku potrebne uslove za realizaciju ciljeva ferijalne prakse;
- ④ Odrediti mentora za ferijalnu praksu u svrhu praćenja aktivnosti učenika i vođenja evidencije o prisustvu učenika na ferijalnoj praksi;
- ④ Omogućiti koordinatoru ferijalne prakse da neposrednim uviđom i uvidom u evidenciju prati realizaciju ferijalne prakse.

Članom 10. Pravilnika o ferijalnoj praksi Unsko-sanskog kantona je predviđeno da se prava i obaveze učenika i potpisnika ugovora u provedbi ferijalne prakse utvrđuju Ugovorom o izvođenju ferijalne prakse, koji zaključuju škola, privredni subjekt i roditelj/staratelj. Ovim članom je također propisano da se ugovorom definiraju vrsta i iznos naknade ili, umjesto naknade, topli obrok, što privredni subjekt mora obezbijediti učeniku u skladu sa vremenom koje provodi i radom koji obavlja na ferijalnoj praksi. Ugovor o izvođenju ferijalne prakse mora sadržavati odredbe kojima se predviđa obavezno pridržavanje mjera sigurnosti na radu.

Ugovor o izvođenju ferijalne prakse je sastavni dio Pravilnika o ferijalnoj praksi Unsko-sanskog kantona.

4.2 ŽUPANIJA POSAVSKA

Zakon o srednjem obrazovanju, "Narodne novine Županije Posavske ", br. 12/2019 – prečišćen tekst, 18/2021, i 11/2022 (u daljem tekstu "Zakon o srednjem obrazovanju Posavskog kantona") je trenutno jedini zakon u kojem se spominje tema praktične nastave u Posavskom kantonu.

Članom 21. Zakona o srednjem obrazovanju Posavskog kantona je propisano da način organizacije nastave u obrtničkim školama i praktične nastave u stručnim školama utvrđuje ministar. Članom 22. Zakona o srednjem obrazovanju Posavskog kantona je propisano da sati praktične nastave traju po 60 minuta, ako se izvode izvan škole.

U vrijeme izrade ove analize, na osnovu dostupnih informacija nije vidljivo da je usvojen Zakon o srednjem stručnom obrazovanju u Posavskom kantonu.

ZAKLJUČAK: Na temelju gore navedenog je jasno da tema praktične nastave nije adekvatno regulirana zakonom i podzakonskim aktima u Posavskom kantonu. Stoga bi bilo od koristi usvojiti što prije Zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci, kao i Pravilnik koji bi detaljnije propisao prava i obaveze koje proizilaze iz pohađanja praktične nastave u privrednim subjektima.

4.3 TUZLANSKI KANTON

Članom 1. Pravilnika o praktičnoj nastavi, "Službene novine Tuzlanskog kantona", br. 04/2024 (u daljem tekstu "Pravilnik o praktičnoj nastavi Tuzlanskog kantona"), propisano je da se njime uređuju uslovi, oblici,

metode i postupci izvođenja praktične nastave u srednjim tehničkim i stručnim školama, te ustanovama, privrednim društvima, drugim pravnim osobama i kod fizičkih osoba koje samostalno obavljaju djelatnost (privredni subjekti).

Članom 2. Pravilnika o praktičnoj nastavi Tuzlanskog kantona definirani su pojmovi bitni u procesu organizacije praktične nastave, poput:

- ④ Koordinator praktične nastave je osoba koja je u radnom odnosu u školi i koja koordinira praktičnu nastavu koja se izvodi kod privrednih subjekata.
- ④ Mentor za praktičnu nastavu je osoba koja je zaposlena kod privrednog subjekta ili osoba koja samostalno obavlja djelatnost i koja posjeduje dokaz o završenoj obuci o osnovama znanja i vještina za izvođenje praktične nastave za učenike, u skladu sa programom koji donosi i provodi Pedagoški zavod Tuzlanskog kantona, a koja je odgovorna za organizaciju, vođenje i praćenje praktične nastave koja se izvodi kod privrednog subjekta.
- ④ Master trener je osoba u zvanju mentora koja je završila javno važeći program obuke za master trenera.
- ④ Javno važeći programi obuke za master trenera su programi koje na prijedlog Pedagoškog zavoda donosi Ministarstvo obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona.
- ④ Ugovor o saradnji između škole i privrednog subjekta je ugovor koji se zaključuje u pisanom obliku u skladu sa ovim pravilnikom, kojim se uređuju međusobni odnosi, prava i obaveze škole i privrednog subjekta u vezi sa organizacijom i izvođenjem praktične nastave kod privrednog subjekta.
- ④ Ugovor o izvođenju praktične nastave kod privrednog subjekta zaključuje se u pisanom obliku u skladu sa ovim pravilnikom između privrednog subjekta i učenika, odnosno zakonskog zastupnika učenika, kojim se uređuju međusobni odnosi, prava i obaveze učenika, odnosno zakonskog zastupnika učenika i privrednog subjekta tokom perioda izvođenja praktične nastave kod privrednog subjekta.

Članom 6. Pravilnika o praktičnoj nastavi Tuzlanskog kantona propisano je da privredni subjekt može obavljati slijedeće poslove:

- a. Realizacija plana izvođenja praktične nastave;
- b. Imenovanje mentora;

- c.** Stavljanje sredstava za izvođenje praktične nastave učenicima na raspolaganje;
- d.** Osiguravanje mjera zaštite na radu učenika u skladu sa važećim propisima iz oblasti zaštite na radu;
- e.** Učestvovanje u ocjenjivanju učenika u skladu sa važećim propisima iz oblasti srednjeg obrazovanja;
- f.** Saradnja sa koordinatorom i omogućavanje koordinatoru pristupa mjestu izvođenja praktične nastave, kao i uvida u propisanu dokumentaciju, na zahtjev škole;
- g.** Provedba mjera zdravstvene zaštite u skladu sa propisima koji reguliraju oblast zaštite stanovništva od zaraznih bolesti (sanitarni pregledi i sl.);
- h.** Evidentiranje izvođenja praktične nastave, u skladu sa uputstvom iz člana 4. stav 3 ovog Pravilnika;
- i.** Dostavljanje informacija o izvođenju praktične nastave školi;
- j.** Osiguranje povjerljivosti ličnih podataka učenika u skladu sa važećim propisima o zaštiti ličnih podataka;
- k.** Vođenje evidencije o redovnim učenicima koji kod privrednog subjekta obavljaju praktičnu nastavu u skladu sa Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažiranim na radu ("Službeni glasnik Federacije Bosne i Hercegovine", br. 92/2016).

Članom 7. Pravilnika o praktičnoj nastavi Tuzlanskog kantona propisano je da, u cilju planiranja, izvođenja i realizacije praktične nastave kod privrednih subjekata, škola obavlja sljedeće poslove:

- a.** Ostvarenje programskih sadržaja utvrđenih nastavnim planom i programom;
- b.** Vođenje evidencije o zaključenim ugovorima o saradnji i ugovorima o izvođenju praktične nastave;
- c.** Saradnja sa privrednim subjektom i pružanje informacija o učenicima koji pohađaju praktičnu nastavu kod privrednog subjekta;
- d.** Saradnja sa mentorom/odgovornom osobom u privrednom subjektu, obilazak mjesta izvođenja praktične nastave kod privrednog subjekta i vršenje uvida u propisanu dokumentaciju;

- e. Pružanje informacija Ministarstvu obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona o potrebi izvođenja praktične nastave kod privrednih subjekata;
- f. Osiguranje povjerljivosti ličnih podataka učenika u skladu sa propisima o zaštiti ličnih podataka;
- g. Osiguranje povjerljivosti poslovne tajne privrednog subjekta;
- h. Osiguranje izvođenja praktične nastave učenika u školskim radionicama, ukoliko se ista ne može provesti u prostorijama privrednog subjekta;
- i. Osiguranje sticanja odgovarajućih znanja učenika iz oblasti zaštite na radu, u obimu koji odgovara potrebi struke i obrazovnog profila za koje se vrši obrazovanje putem nastavnog plana i programa;
- j. Osiguranje zaštite na radu učenika koji pohađaju praktičnu nastavu u školi (u radionicama, laboratorijama i sl.) u skladu sa važećim propisima o zaštiti na radu;
- k. Obračun i uplata doprinosa za osiguranje učenika na praktičnoj nastavi za slučajeve invalidnosti i smrti uslijed povrede na radu i profesionalnog oboljenja u skladu sa važećim propisima o penzionom i invalidskom osiguranju za učenike koji pohađaju praktičnu nastavu kod privrednog subjekta, za vrijeme trajanja praktične nastave;
- l. Evidentiranje izvođenja praktične nastave koja se izvodi kod privrednog subjekta, u skladu sa uputstvom iz člana 4. stav 3 ovog Pravilnika;
- m. Vođenje evidencije o broju i spolu učenika koji pohađaju praktičnu nastavu kod privrednog subjekta;
- n. Druga ovlaštenja i obaveze predviđene važećim propisima iz oblasti srednjeg obrazovanja.

Članom 12. Pravilnika o praktičnoj nastavi Tuzlanskog kantona definirano je trajanje praktične nastave tako da nastavni čas praktične nastave kod privrednog subjekta traje 60 minuta. Ako praktična nastava kod privrednog subjekta kontinuirano traje 4 ili više sati dnevno, učenicima se mora osigurati najmanje 30 minuta odmora.

Članom 15. Pravilnika o praktičnoj nastavi Tuzlanskog kantona propisano je da privredni subjekt može isplatiti finansijsku nagradu učeniku na praktičnoj nastavi koja za učenike drugog razreda može iznositi do 15%

prosječne plate u Federaciji Bosne i Hercegovine, a za učenike trećeg i četvrtog razreda do 20% prosječne plate u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Ovim članom Pravilnika o praktičnoj nastavi Tuzlanskog kantona je također propisano da:

- ➊ Privredni subjekt može preuzeti obavezu da učenicima isplati naknadu za troškove prevoza.
- ➋ Privredni subjekt može dodatno osigurati učenika od posljedica nesretnog slučaja koje nastupe tokom obavljanja praktične nastave kod privrednog subjekta, te preuzeti na sebe obavezu osiguranja učenika u skladu sa svojim internim aktima, ugovorom o saradnji i ugovorom o izvođenju praktične nastave.

32

Članom 19. Pravilnika o praktičnoj nastavi Tuzlanskog kantona definirano je da se pri obavljanju praktične nastave kod privrednog subjekta zaključuju 2 vrste ugovora, i to ugovor o saradnji i ugovor o izvođenju praktične nastave.

Članom 20. Pravilnika o praktičnoj nastavi Tuzlanskog kantona propisano je da Ugovor o saradnji sadrži:

- a. Podatke o ugovornim stranama;
- b. Obrazovni profil za koji se izvodi praktična nastava kod privrednog subjekta;
- c. Obaveze privrednog subjekta u realizaciji praktične nastave, a posebno da će iste izvoditi o vlastitom trošku i odgovornosti;
- d. Obaveze škole u realizaciji praktične nastave kod privrednog subjekta;
- e. Početak i trajanje izvođenja praktične nastave;
- f. Maksimalan broj učenika koje je privredni subjekt u mogućnosti primiti;
- g. Broj mentora koje osigurava privredni subjekt;
- h. Mjesto i vrijeme izvođenja praktične nastave;
- i. Obaveze stavljanja na raspolaganje materijala, mašina, alata i drugih uslova potrebnih za izvođenje praktične nastave;
- j. Obaveze i prava mentora u podučavanju učenika i ostvarivanju plana izvođenja praktične nastave;

- k.** Visinu nagrade učenika u skladu sa provedenim vremenom na ostvarivanju praktične nastave kod privrednog subjekta, ukoliko se ista isplaćuje u skladu sa ovim pravilnikom;
- l.** Odredbe o odgovornosti za štetu učenika;
- m.** Period trajanja ugovora;
- n.** Razloge za prestanak važenja i za raskid ugovora;
- o.** Način rješavanja eventualnih sporova;
- p.** Datum i potpis ugovornih strana;
- q.** Druga međusobna prava i obaveze škole i privrednog subjekta kao i odredbe koje se tiču sporazumnog raskida ugovora, jednostranog raskida ugovora ukoliko privredni subjekt ne omogući učenicima izvođenje praktične nastave ili dijela praktične nastave u ugovorenom roku, kao i u slučaju kada privredni subjekt prestane da ispunjava uslove za izvođenje praktične nastave ili jednostranog raskida ugovora, ukoliko škola ne ispunjava ili zakasni sa ispunjenjem ugovornih obaveza kao i u drugim slučajevima predviđenim Zakonom o obligacionim odnosima Federacije Bosne i Hercegovine.

Članom 21. Pravilnika o praktičnoj nastavi Tuzlanskog kantona propisano je da Ugovor o izvođenju praktične nastave sadrži:

- a.** Podatke o ugovornim stranama;
- b.** Obrazovni profil za koji se učenik školuje;
- c.** Obaveze i odgovornosti privrednog subjekta;
- d.** Početak i trajanje praktične nastave kod privrednog subjekta;
- e.** Prava i obaveze učenika;
- f.** Mjesto i vrijeme izvođenja praktične nastave;
- g.** Podatke o mentoru;
- h.** Vrijeme provođenja praktične nastave učenika kod privrednog subjekta;
- i.** Visinu finansijske nagrade učeniku, ukoliko se ista isplaćuje u skladu sa ovim pravilnikom;
- j.** Visinu naknade za prijevoz, ukoliko se ista isplaćuje u skladu sa ovim pravilnikom;
- k.** Odredbu o osiguranju učenika u slučaju nezgode na radu;

- l.** Odredbe o dodatnom osiguranju učenika od posljedica nesretnog slučaja, ukoliko se učenici osiguravaju u skladu sa ovim pravilnikom;
- m.** Odredbu o odgovornosti za štetu učenika;
- n.** Vrijeme trajanja ugovora;
- o.** Razloge za prestanak važenja i raskid ugovora;
- p.** Obaveze učenika i privrednog subjekta u slučaju raskida ugovora;
- q.** Način rješavanja eventualnih sporova;
- r.** Datum i potpis ugovornih strana.

34

Članom 9. Pravilnika o praktičnoj nastavi Tuzlanskog kantona je propisano da učenik koji pohađa praktičnu nastavu kod privrednog subjekta zadržava svoj status definiran propisima iz oblasti srednjeg obrazovanja. Ovim članom je također propisano da učenik nema status radnika niti osobe angažirane za bilo koji oblik rada za poslodavca predviđen propisima koji reguliraju oblast radnih odnosa.

Članom 27. Pravilnika o praktičnoj nastavi Tuzlanskog kantona je propisano da će se isti primjenjivati od početka školske 2024./2025. godine.

ZAKLJUČAK: Tuzlanski kanton je primjer kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine koji je dobro regulirao praktičnu nastavu za učenike. Pravilnik o praktičnoj nastavi u Tuzlanskom kantonu propisuje slijedeće:

- 🕒 Obavezu mentora da prođu obuku o osnovama pedagoško-didaktičkog znanja i vještina za rad sa učenicima;
- 🕒 Obavezu privrednog subjekta za osiguravanje neophodnih mjera za zaštitu učenika na radu;
- 🕒 Obavezu privrednog subjekta da vodi evidenciju o učenicima koji učestvuju u praktičnoj nastavi;
- 🕒 Obavezu škole da obračunava i plaća doprinose za penziono i invalidsko osiguranje za učenike koji pohađaju praktičnu nastavu u privrednom subjektu.

Kada se radi o ostalim pitanjima:

- 🕒 Privredni subjekt nije u obavezi da pruži finansijsku naknadu učenicima, ali to može učiniti, ukoliko to želi, a iznos naknade je propisan u ovom Pravilniku.
- 🕒 Osiguranje prevoza za učenike nije propisano kao obaveza bilo koje od interesnih strana. Međutim, privredni subjekt

može preuzeti obavezu plaćanja učenicima naknade za troškove prevoza.

- ④ Pravilnik ne propisuje obavezu pružanje besplatnog toplog obroka učenicima ili plaćanje odgovarajuće naknade za topli obrok.
- ④ Sklapanje ugovora o osiguranju od nesreća tokom praktične nastave nije propisano kao obaveza bilo koje od interesnih strana. Međutim, privredni subjekt može dodatno osigurati učenika od posljedica nesreće tokom praktične nastave.
- ④ Pravilnik ne propisuje ko je obavezan osigurati ljekarski pregled za učenike koji pohađaju praktičnu nastavu u privrednom subjektu, niti ko snosi troškove pregleda.
- ④ Pravilnik ne propisuje prethodno licenciranje privrednog subjekta u svrhu izvođenja praktične nastave za određeni obrazovni profil.
- ④ Pravilnik ne propisuje obrasce ugovora o saradnji i ugovora o izvođenju praktične nastave kao svoj sastavni dio.

4.4 ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON

Članom 2. Pravilnika o utvrđivanju uslova za izvođenje praktične nastave izvan škole, "Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", br. 03/2019 (u daljem tekstu "Pravilnik o praktičnoj nastavi Zeničko-dobojskog kantona") praktična nastava je definirana kao oblik nastave koji se izvodi kod privrednih subjekata koji imaju odgovarajuću savremenu opremu, tehničko-tehnološka sredstva i druge odgovarajuće uslove u skladu s nastavnim planom i programom određenog zanimanja i planom izvođenja praktične nastave, u cilju usvajanja stručnih znanja i vještina neophodnih za sticanje III ili IV stepena stručne spreme.

Ovim članom Pravilnika o praktičnoj nastavi Zeničko-dobojskog kantona definirani su još neki pojmovi bitni u procesu organizacije praktične nastave, poput slijedećih:

- ④ Privredni subjekt je privredno društvo, ustanova ili obrtnik koji ispunjava propisane uslove za izvođenje praktične nastave.
- ④ Mentor je lice koje je zaposleno kod privrednog subjekta ili lice koje samostalno obavlja djelatnost, odgovorno za organizaciju, vođenje i praćenje praktične nastave koja se izvodi kod privrednog subjekta.

- ④ Koordinator praktične nastave je lice koje je u radnom odnosu u školi, a koje koordinira praktičnu nastavu koja se izvodi kod privrednih subjekata.
- ④ Nastavnik praktične nastave je lice koje je u radnom odnosu u školi, a koje je kvalificirano za izvođenje praktične nastave određenog zanimanja/zvanja.
- ④ Ugovor o saradnji između škole i privrednog subjekta je ugovor zaključen u pisanom obliku kojim se uređuju međusobni odnosi, prava i obaveze škole i privrednog subjekta u vezi sa organizacijom i izvođenjem praktične nastave učenika kod privrednog subjekta, sačinjen u skladu sa odredbama člana 21. ovog Pravilnika.
- ④ Ugovor o izvođenju praktične nastave kod privrednog subjekta je ugovor zaključen u pisanoj formi između privrednog subjekta, škole i učenika odnosno roditelja/staratelja učenika, kojim se uređuju međusobni odnosi, prava i obaveze učenika, odnosno roditelja/staratelja učenika, škole i privrednog subjekta povodom izvođenja praktične nastave sačinjen u skladu sa članom 22. ovog Pravilnika.

Članom 17. Pravilnika o praktičnoj nastavi Zeničko-dobojskog kantona propisana su ovlaštenja i obaveze koje privredni subjekt ima u okviru organizacije i izvođenja praktične nastave:

- a. Organizacija implementacije plana izvođenja praktične nastave i osiguranje uslova za ostvarenje ciljeva praktične nastave u zadanom roku;
- b. Imenovanje mentora;
- c. Stavljanje učenicima neophodnih sredstava za izvođenje praktične nastave na raspolaganje;
- d. Obezbjedenje neophodnih mjera zaštite na radu učenika u skladu sa važećim propisima iz oblasti zaštite na radu;
- e. Učestvovanje u ocjenjivanju učenika u skladu sa Zakonom o srednjoj školi Zeničko-dobojskog kantona i relevantnim podzakonskim aktima, u slučajevima kada je ta mogućnost propisana;
- f. Obezbjedenje besplatne ishrane učenicima ili isplaćivanje odgovarajuće naknade za ishranu u skladu sa internim aktima privrednog subjekta, što će se u svakom konkretnom slučaju regulirati ugovorom o saradnji i ugovorom o izvođenju praktične nastave;

- g.** Saradnja sa koordinatorom i omogućavanje koordinatoru pristup mjestu izvođenja praktične nastave, kao i uvid u evidenciju izvođenja praktične nastave, na zahtjev škole;
- h.** Vođenje pismene evidencije o izvođenju praktične nastave;
- i.** Pružanje informacija o izvođenju praktične nastave na zahtjev Privredne komore Zeničko-dobojskog kantona ili Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona;
- j.** Učestvovanje u rješavanju konfliktnih situacija;
- k.** Osiguranje povjerljivosti ličnih podataka učenika u skladu sa važećim propisima o zaštiti ličnih podataka.

Članom 18. Pravilnika o praktičnoj nastavi Zeničko-dobojskog kantona propisana su ovlaštenja i obaveze koje škola ima u okviru organizacije, izvođenja i praćenja praktične nastave:

- a.** Ostvarenje programskih sadržaja propisanih nastavnim planom i programom;
- b.** Određivanje koordinatora praktične nastave koja se izvodi kod privrednih subjekata;
- c.** Osiguranje da je u korist učenika, koji obavljaju praktičnu nastavu kod privrednih subjekata, zaključen ugovor o osiguranju u slučaju nezgode tokom obavljanja praktične nastave;
- d.** Vođenje evidencije o zaključenim ugovorima o saradnji i ugovorima o izvođenju praktične nastave;
- e.** Saradnja sa privrednim subjektom i pružanje informacija o učenicima koji pohađaju praktičnu nastavu kod privrednog subjekta;
- f.** Ocjenjivanje učenika u skladu sa Zakonom o srednjoj školi Zeničko-dobojskog kantona i relevantnim podzakonskim aktima;
- g.** Saradnja sa mentorom, obilazak mjesta izvođenja praktične nastave kod privrednog subjekta i vršenje uvida u evidenciju izvođenja praktične nastave;
- h.** Pružanje informacija o organizaciji i izvođenju praktične nastave na zahtjev Privredne komore Zeničko-dobojskog kantona ili Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona;
- i.** Učešće u rješavanju konfliktnih situacija;

- j.** Osiguranje povjerljivosti ličnih podataka učenika u skladu sa propisima o zaštiti ličnih podataka;
- k.** Osiguranje povjerljivosti poslovne tajne privrednog subjekta;
- l.** Obezbjedeње izvođenja praktične nastave učenika u školskim radionicama, ukoliko se ista ne može provesti u prostorijama privrednog subjekta;
- m.** Vođenje dnevnika rada praktične nastave koja se izvodi kod privrednog subjekta;
- n.** Druga ovlaštenja i obaveze utvrđene Zakonom o srednjoj školi Zeničko-dobojskog kantona ili relevantnim podzakonskim aktima.

38

U ovom članu je također propisano da, ukoliko škola nije ispunila obavezu iz tačke c) (da je u korist učenika, koji obavljaju praktičnu nastavu kod privrednih subjekata, zaključen ugovor o osiguranju u slučaju nezgode tokom obavljanja praktične nastave), učenici ne mogu pohađati praktičnu nastavu kod privrednog subjekta, osim u slučajevima predviđenim ovim Pravilnikom.

Članom 15. Pravilnika o praktičnoj nastavi Zeničko-dobojskog kantona propisana su ovlaštenja i obaveze koje Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona ima u okviru organizacije, izvođenja i praćenja praktične nastave:

- a.** Donošenje nastavnih planova i programa za zvanja/zanimanja u srednjem stručnom obrazovanju i obuci;
- b.** Vođenje evidencije o izvođenju praktične nastave kod privrednih subjekata;
- c.** Odlučivanje o svim pitanjima koja nisu regulirana ovim Pravilnikom ili drugim propisima, a tiču se organizacije i izvođenja praktične nastave kod privrednog subjekta.

Članom 8. Pravilnika o praktičnoj nastavi Zeničko-dobojskog kantona definirano je trajanje i fond sati praktične nastave tako da nastavni sat općeobrazovne, stručno-teorijske i praktične nastave traje 45 minuta. Također je propisano da je škola dužna osigurati da ukupno opterećenje učenika nastavom i ostalim vidovima neposrednog odgojno-obrazovnog rada ne može iznositi više od 35 nastavnih sati sedmično, te da u toku dana učenik ne može imati više od 7 nastavnih sati praktične nastave. Praktična nastava kod privrednog subjekta se može odvijati u vremenskom periodu od 07 do 19 sati u petodnevnoj radnoj sedmici. Ako praktična nastava kod

privrednog subjekta kontinuirano traje 4 ili više sati dnevno, učenicima se mora osigurati najmanje 30 minuta dnevnog odmora.

Članom 11. Pravilnika o praktičnoj nastavi Zeničko-dobojskog kantona propisano je da učenik, za vrijeme izvođenja praktične nastave kod privrednog subjekta, u skladu sa provedenim vremenom kod privrednog subjekta, može dobiti finansijsku nagradu koju isplaćuje privredni subjekt, a da se visina nagrade određuje prema internim aktima privrednog subjekta.

Članom 12., stav 2. Pravilnika o praktičnoj nastavi Zeničko-dobojskog kantona propisano je da privredni subjekt može preuzeti i obavezu da učenicima isplati naknadu za troškove prevoza i/ili dodatno osigura učenika od posljedica nesretnog slučaja koje nastupe tokom obavljanja praktične nastave kod privrednog subjekta, odnosno preuzeti na sebe obavezu osiguranja učenika u skladu sa svojim internim aktima, ugovorom o saradnji i ugovorom o izvođenju praktične nastave.

Članom 20. Pravilnika o praktičnoj nastavi Zeničko-dobojskog kantona definirano je da se pri obavljanju praktične nastave kod privrednog subjekta zaključuju 2 vrste ugovora:

- a.** Ugovor o saradnji;
- b.** Ugovor o izvođenju praktične nastave.

Članom 21. Pravilnika o praktičnoj nastavi Zeničko-dobojskog kantona propisano je da Ugovor o saradnji sadrži:

- a.** Podatke o ugovornim stranama;
- b.** Obrazovni profil koji je predmet ugovora;
- c.** Obaveze privrednog subjekta u realizaciji praktične nastave i da će iste izvoditi o vlastitom trošku i odgovornosti;
- d.** Obaveze škole u realizaciji praktične nastave kod privrednog subjekta;
- e.** Plan izvođenja praktične nastave;
- f.** Početak i trajanje izvođenja praktične nastave;
- g.** Maksimalan broj učenika koje je privredni subjekt u mogućnosti primiti;
- h.** Broj mentora koje obezbjeđuje privredni subjekt;
- i.** Mjesto i vrijeme izvođenja praktične nastave;

- j.** Obaveze stavljanja na raspolaganje materijala, mašina, alata i drugih uslova potrebnih za izvođenje praktične nastave;
- k.** Obaveze i prava mentora u poučavanju učenika i ostvarivanju plana izvođenja praktične nastave;
- l.** Odredbe o disciplinskoj odgovornosti i odgovornosti za štetu učenika;
- m.** Period trajanja ugovora;
- n.** Razloge za prestanak važenja i za raskid ugovora;
- o.** Način rješavanja eventualnih sporova;
- p.** Datum i potpis ugovornih strana;
- q.** Druga međusobna prava i obaveze ugovornih strana.

Članom 22. Pravilnika o praktičnoj nastavi Zeničko-dobojskog kantona propisano je da Ugovor o izvođenju praktične nastave sadrži:

- a.** Podatke o ugovornim stranama;
- b.** Identifikacijske podatke o školi;
- c.** Obrazovni profil za koji se učenik školuje;
- d.** Dokaz o posjedovanju opće zdravstvene sposobnosti i dokaz o zadovoljenju propisanih zdravstvenih uslova za otpočinjanje sa praktičnom nastavom (ljekarsko uvjerenje i sanitarna knjižica, ukoliko je sanitarna knjižica neophodna za obavljanje praktične nastave);
- e.** Obaveze i odgovornosti privrednog subjekta iz člana 17. ovog Pravilnika;
- f.** Plan izvođenja praktične nastave;
- g.** Početak i trajanje praktične nastave kod privrednog subjekta;
- h.** Prava i obaveze učenika;
- i.** Mjesto i vrijeme izvođenja praktične nastave;
- j.** Podatke o mentoru kojeg obezbjeđuje privredni subjekt;
- k.** Vrijeme provođenja praktične nastave učenika kod privrednog subjekta;
- l.** Obezbjedenje sredstava za rad učenika i drugih naknada učenika u skladu sa članom 13. ovog Pravilnika;
- m.** Odredbu o osiguranju učenika u slučaju nezgode na radu;

- n. Odredbu o disciplinskoj odgovornosti i odgovornosti za štetu učenika;
- o. Vrijeme trajanja ugovora;
- p. Razloge za prestanak važenja i raskid ugovora;
- q. Obaveze učenika i privrednog subjekta u slučaju raskida ugovora;
- r. Način rješavanja eventualnih sporova;
- s. Datum i potpis ugovornih strana;
- t. Druga međusobna prava i obaveze ugovornih strana.

ZAKLJUČAK: Kada se radi o reguliranju izvođenja praktične nastave za učenike, Zeničko-dobojski kanton se može okarakterizirati kao kanton koji je dobro regulirao ovu temu. Pravilnik o praktičnoj nastavi Zeničko-dobojskog kantona propisuje:

- ➊ Obavezu privrednog subjekta da osigura neophodne mjere za zaštitu učenika na radu;
- ➋ Obavezu privrednog subjekta da pruži besplatan topli obrok za učenike ili plaća odgovarajuću naknadu za topli obrok;
- ➌ Obavezu škole da sklopi ugovor o osiguranju od nesreća tokom praktične nastave (privredni subjekt može preuzeti ovu obavezu umjesto škole);
- ➍ Obrasci ugovora o saradnji i ugovora o izvođenju praktične nastave, koji su sastavni dio ovog Pravilnika.

Kada se radi o ostalim pitanjima:

- ➊ Privredni subjekt nije obavezan da plaća finansijsku naknadu učenicima, ali može to učiniti, ukoliko to želi. Iznos naknade je propisan internim aktom privrednog subjekta.
- ➋ Pravilnik ne propisuje ko je obavezan da obezbijedi i snosi troškove prevoza. Međutim, privredni subjekti mogu preuzeti obavezu plaćanja učenicima naknade za troškove prevoza.
- ➌ Kada se radi o ljezarskom pregledu učenika koji pohađaju praktičnu nastavu u privrednom subjektu, Pravilnik ne propisuje ko je obavezan da osigurava i snosi troškove ovih pregleda.
- ➍ Pravilnik ne propisuje obavezu privrednog subjekta da vodi evidenciju o učenicima koji pohađaju praktičnu nastavu. Međutim, ova obaveza postoji na temelju propisa Federacije

Bosne i Hercegovine (Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažiranim na radu).

- Pravilnik ne propisuje obavezu škole da obračunava i plaća doprinose za penziono i invalidsko osiguranje za učenike koji pohađaju praktičnu nastavu u privrednim subjektima. Međutim, ova obaveza postoji prema propisima Federacije Bosne i Hercegovine (Zakon o penzionom i invalidskom osiguranju i Odluka o visini doprinosa za penziono i invalidsko osiguranje za lica osigurana u određenim okolnostima).
- Pravilnik ne propisuje prethodno licenciranje privrednog subjekta za izvođenje praktične nastave za određeni obrazovni profil.
- Pravilnik ne propisuje obavezu mentora da prođu obuku o osnovama pedagoško-didaktičkog znanja i vještina za rad sa učenicima.

42

U svrhu ove analize je važno istaći da je usvojen Pravilnik o izvođenju ferijalne prakse u tehničkim, povezanim i stručnim školama, "Službeni glasnik Zeničko-dobojskog kantona", br. 03/2019 (u daljem tekstu "Pravilnik o ferijalnoj praksi Zeničko-dobojskog kantona"). Sadržaj Pravilnika o ferijalnoj praksi Zeničko-dobojskog kantona je identičan Pravilniku o ferijalnoj praksi Unsko-sanskog kantona, čije odredbe su predstavljene u prethodnom odjeljku. S obzirom da je Pravilnik o ferijalnoj praksi Zeničko-dobojskog kantona usvojen 2019. godine, a Pravilnik o ferijalnoj praksi Unsko-sanskog kantona 2021. godine, jasno je da je Pravilnik o ferijalnoj praksi Unsko-sanskog kantona izrađen na temelju Pravilnika o ferijalnoj praksi Zeničko-dobojskog kantona.

4.5 BOSANSKO-PODRINJSKI KANTON GORAŽDE

Član 2. Pravilnika o organizovanju i izvođenju praktične nastave u školama srednjeg stručnog obrazovanja i kod privrednih subjekata, "Službeni glasnik Bosansko-podrinjskog kantona Goražde", br. 09/2018 (u daljem tekstu: "Pravilnik o praktičnoj nastavi u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde"), praktična nastava je definirana kao oblik nastave koji se izvodi u skladu sa nastavnim planovima i programima u školskim radionicama, laboratorijama i kabinetima te drugim objektima i prostorima za nastavu, opremljenim u skladu sa odgovarajućim normativima i/ili kod privrednih subjekata koji imaju odgovarajuću savremenu opremu, tehničko-tehno-loška sredstva i druge odgovarajuće uslove, u skladu sa nastavnim planom i programom i planom izvođenja praktične nastave u cilju usvajanja

stručnih kompetencija neophodnih za sticanje III ili IV stepena stručne sprema propisanih standardom zanimanja i standardom kvalifikacije.

Ovim članom Pravilnika o praktičnoj nastavi u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde su također definirani još neki pojmovi bitni u procesu organizacije praktične nastave, poput:

- ④ Privredni subjekt je privredno društvo, ustanova ili lice koje samostalno obavlja djelatnost, koje ispunjava propisane uslove za izvođenje praktične nastave i posjeduje odgovarajuću potvrdu Ministarstva za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport Bosansko-podrinjskog kantona Goražde o ispunjenosti uslova za izvođenje praktične nastave.
- ④ Konzorcij je zajednica privrednih subjekata koji obavljaju istu ili sličnu djelatnost osnovanu na osnovu partnerskog ugovora s ciljem učešća u zajedničkim aktivnostima radi omogućavanja izvođenja kompletnog praktičnog nastavnog programskog sadržaja za određeni obrazovni profil.
- ④ Mentor je lice koje je zaposleno kod privrednog subjekta ili lice koje samostalno obavlja djelatnost i koje posjeduje dokaz o završenoj obuci o osnovama pedagoško-didaktičkih znanja i vještina za rad sa učenicima, odgovorno za organizaciju, vođenje i praćenje praktične nastave koja se izvodi kod privrednog subjekta.
- ④ Koordinator je lice koje je u radnom odnosu u školi koje koordinira praktičnu nastavu koja se izvodi kod privrednih subjekata.
- ④ Ugovor o saradnji između škole i privrednog subjekta odnosno članova konzorcija je ugovor zaključen u pisanom obliku, kojim se uređuju međusobni odnosi, prava i obaveze škole i privrednog subjekta, odnosno škole i članova konzorcija u vezi sa organizacijom i izvođenjem praktične nastave učenika kod privrednog subjekta ili kod članova konzorcija, sačinjen u skladu sa odredbama člana 31. ovog Pravilnika.
- ④ Ugovor o izvođenju praktične nastave kod privrednog subjekta ili članova konzorcija je ugovor zaključen u pisanoj formi između privrednog subjekta ili članova konzorcija i učenika odnosno zakonskog zastupnika učenika, kojim se uređuju međusobni odnosi, prava i obaveze učenika, odnosno zakonskog zastupnika učenika i privrednog subjekta ili članova konzorcija povodom izvođenja praktične nastave, sačinjen u skladu sa članom 32. ovog Pravilnika.

Članom 14. Pravilnika o praktičnoj nastavi u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde propisana su ovlaštenja i obaveze koje privredni subjekt ima u okviru organizacije i izvođenja praktične nastave:

- a.** Organizacija provedbe plana izvođenja praktične nastave i osiguranje uslova za ostvarenje ciljeva praktične nastave u zadanom roku;
- b.** Imenovanje mentora;
- c.** Stavljanje neophodnih sredstava za izvođenje praktične nastave učenicima na raspolaganje;
- d.** Obezbjedenje neophodnih mjera zaštite na radu učenika u skladu sa važećim propisima iz oblasti zaštite na radu;
- e.** Učestvovanje u ocjenjivanju učenika u skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju i odgoju Bosansko-podrinjskog kantona Goražde i relevantnim podzakonskim aktima, u slučajevima kada je ta mogućnost propisana;
- f.** Obezbjedenje besplatne ishrane učenicima ili isplaćivanje odgovarajuće naknade za ishranu u skladu sa internim aktima privrednog subjekta, što je obaveza koja će se u svakom konkretnom slučaju regulirati ugovorom o saradnji i ugovorom o izvođenju praktične nastave;
- g.** Saradnja sa koordinatorom i omogućavanje koordinatoru pristupa mjestu izvođenja praktične nastave, kao i uvida u propisanu dokumentaciju, na zahtjev škole;
- h.** Isplaćivanje finansijske nagrade učenicima;
- i.** Vođenje pismene dokumentacije o izvođenju praktične nastave;
- j.** Pružanje informacija o izvođenju praktične nastave na zahtjev Privredne komore Bosansko-podrinjskog kantona Goražde ili Ministarstva za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport Bosansko-podrinjskog kantona Goražde;
- k.** Učestvovanje u rješavanju konfliktnih situacija;
- l.** Osiguranje povjerljivosti ličnih podataka učenika u skladu sa važećim propisima o zaštiti ličnih podataka;
- m.** Dostavljanje Privrednoj komori Bosansko-podrinjskog kantona Goražde podataka o potrebi za izvođenjem praktične nastave u prostorijama privrednog subjekta;
- n.** Vođenje evidencije o učenicima koji kod privrednog subjekta obavljaju praktičnu nastavu u skladu sa Pravilnikom o sadr-

žaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim licima angažiranim na radu ("Službeni glasnik Federacije Bosne i Hercegovine", br. 92/2016).

Članom 15. Pravilnika o praktičnoj nastavi u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde propisana su ovlaštenja i obaveze koje škola ima u okviru organizacije, izvođenja i praćenja praktične nastave:

- a.** Ostvarenje programskih sadržaja propisanih nastavnim planom i programom;
- b.** Planiranje radnog mjesta koordinatora praktične nastave koja se izvodi kod privrednih subjekata, uz prethodnu saglasnost Ministarstva za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport Bosansko-podrinjskog kantona Goražde;
- c.** Zaključivanje ugovora o radu sa koordinatorom;
- d.** Osiguranje da je u korist učenika koji obavljaju praktičnu nastavu kod privrednih subjekata zaključen ugovor o osiguranju u slučaju nezgode tokom obavljanja praktične nastave;
- e.** Vođenje evidencije o zaključenim ugovorima o saradnji i ugovorima o izvođenju praktične nastave;
- f.** Saradnja sa privrednim subjektom i pružanje informacija o učenicima koji pohađaju praktičnu nastavu kod privrednog subjekta;
- g.** Ocjenjivanje učenika u skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju i odgoju Bosansko-podrinjskog kantona Goražde i relevantnim podzakonskim aktima;
- h.** Saradnja sa mentorom, obilazak mjesta izvođenja praktične nastave kod privrednog subjekta i vršenje uvida u propisanu dokumentaciju;
- i.** Pružanje informacija o organizaciji i izvođenju praktične nastave na zahtjev Privredne komore Bosansko-podrinjskog kantona Goražde ili Ministarstva za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport Bosansko-podrinjskog kantona Goražde;
- j.** Pružanje informacija Privrednoj komori Bosansko-podrinjskog kantona Goražde o potrebi za izvođenjem praktične nastave kod privrednih subjekata;
- k.** Učešće u rješavanju konfliktnih situacija;
- l.** Osiguranje povjerljivosti ličnih podataka učenika u skladu sa propisima o zaštiti ličnih podataka;

- m.** Obezbjedenje besplatnog prevoza učenika do mjesta izvođenja praktične nastave, ukoliko nije drugačije predviđeno ugovorom o saradnji;
- n.** Osiguranje povjerljivosti poslovne tajne privrednog subjekta;
- o.** Obezbjedenje izvođenja praktične nastave učenika u školskim radionicama, ukoliko se ista ne može provesti u prostorijama privrednog subjekta;
- p.** Obezbjedenje sticanja odgovarajućih znanja učenika iz oblasti zaštite na radu, u obimu koji odgovara potrebi struke i obrazovnog profila za koje se vrši obrazovanje putem nastavnog plana i programa;
- q.** Obezbjedenje zaštite na radu učenika koji pohađaju praktičnu nastavu u školi (radionicama, laboratorijama i sl.) u skladu sa važećim propisima o zaštiti na radu;
- r.** Obezbjedenje ljekarskog pregleda učenika koji pohađaju praktičnu nastavu kod privrednog subjekta, uz obavezu isplate troškova tog pregleda, ukoliko drugačije nije predviđeno ugovorom o saradnji;
- s.** Obračun i uplata doprinosa za penziono i invalidsko osiguranje u skladu sa važećim propisima o penzionom i invalidskom osiguranju za učenike koji pohađaju praktičnu nastavu kod privrednog subjekta, za vrijeme trajanja praktične nastave;
- t.** Vođenje dnevnika rada praktične nastave koja se izvodi kod privrednog subjekta;
- u.** Druga ovlaštenja i obaveze predviđene Zakonom o srednjem obrazovanju i odgoju Bosansko-podrinjskog kantona Goražde ili relevantnim podzakonskim aktima.

U ovom članu je također propisano da, ukoliko škola nije ispunila obavezu iz tačke d) (da je u korist učenika koji obavljaju praktičnu nastavu kod privrednih subjekata zaključen ugovor o osiguranju u slučaju nezgode tokom obavljanja praktične nastave), učenici ne mogu pohađati praktičnu nastavu kod privrednog subjekta, osim u slučajevima predviđenim ovim Pravilnikom.

Članom 12. Pravilnika o praktičnoj nastavi u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde propisana su ovlaštenja i obaveze koje Ministarstvo za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport Bosansko-podrinjskog

kantona Goražde ima u okviru organizacije, izvođenja i praćenja praktične nastave:

- a.** Imenovanje komisije za utvrđivanje ispunjenosti uslova za izvođenje praktične nastave kod privrednog subjekta i donošenje rješenja o ispunjenosti uslova za izvođenje praktične nastave kod privrednog subjekta;
- b.** Vođenje javnog registra privrednih subjekata sa odobrenjem za izvođenje praktične nastave;
- c.** Izrada popisa obrazovnih profila za koje se praktična nastava ili njen dio izvodi kod privrednog subjekta;
- d.** Donošenje nastavnih planova i programa izrađenih na osnovu standarda zanimanja;
- e.** Organizacija, na zahtjev i po ukazanoj potrebi, priznate obuke mentora;
- f.** Vođenje evidencije o obukama mentora;
- g.** Vođenje evidencije o mentorima;
- h.** Nadzor nad provedbom Pravilnika;
- i.** Odlučivanje o svim pitanjima koja nisu regulirana ovim Pravilnikom ili drugim propisima, a tiču se organizacije i izvođenja praktične nastave u školi ili kod privrednog subjekta.

Članom 18. Pravilnika o praktičnoj nastavi u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde definirano je trajanje i fond časova praktične nastave tako da nastavni čas općeobrazovne, stručno-teoretske i praktične nastave u školi traje 45 minuta, a nastavni čas praktične nastave kod privrednog subjekta traje 60 minuta. Također je propisano da u toku dana učenik ne može imati više od 7 časova praktične nastave u školi, odnosno maksimalno 6 sati dnevno kod privrednog subjekta, odnosno 360 minuta. Ako praktična nastava kod privrednog subjekta kontinuirano traje 4 ili više sati dnevno, učenicima se mora osigurati najmanje 30 minuta dnevnog odmora.

Članom 21. Pravilnika o praktičnoj nastavi u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde propisano je da učenik, za vrijeme izvođenja praktične nastave kod privrednog subjekta, u skladu sa provedenim vremenom kod privrednog subjekta, ima pravo na nagradu koju isplaćuje privredni subjekt, osim ako posebnim zakonom ili podzakonskim aktom nije drugačije određeno. Visina nagrade određuje se prema ostvarenoj prosječnoj neto plati u Federaciji Bosne i Hercegovine u prethodnoj godini,

proporcionalno broju sati provedenih na praktičnoj nastavi kod privrednog subjekta, i to:

- 🕒 15% u prvoj godini obrazovanja;
- 🕒 25% u drugoj godini obrazovanja;
- 🕒 30% u ostalim godinama obrazovanja.

Međutim, odredbama ovog člana Pravilnika dozvoljeno je privrednom subjektu dodatno nagraditi učenika nagradom većom od prethodno spomenute nagrade.

Članom 22., stav 2 Pravilnika o praktičnoj nastavi u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde propisano je da privredni subjekt može umjesto škole preuzeti obavezu da učenicima isplati naknadu za troškove prevoza te dodatno osigurati učenika od posljedica nesretnog slučaja koje nastupe tokom obavljanja praktične nastave kod privrednog subjekta, odnosno preuzeti na sebe obavezu osiguranja učenika u skladu sa svojim internim aktima, ugovorom o saradnji i ugovorom o izvođenju praktične nastave.

Članom 30. Pravilnika o praktičnoj nastavi u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde definirano je da se pri obavljanju praktične nastave kod privrednog subjekta zaključuju 2 vrste ugovora:

- a.** Ugovor o saradnji;
- b.** Ugovor o izvođenju praktične nastave.

Članom 31. Pravilnika o praktičnoj nastavi u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde propisano je da Ugovor o saradnji sadrži:

- a.** Podatke o ugovornim stranama;
- b.** Obrazovni profil koji je predmet ugovora;
- c.** Obaveze privrednog subjekta u realizaciji praktične nastave i da će iste izvoditi o vlastitom trošku i odgovornosti;
- d.** Obaveze škole u realizaciji praktične nastave kod privrednog subjekta;
- e.** Plan izvođenja praktične nastave;
- f.** Početak i trajanje izvođenja praktične nastave;
- g.** Maksimalan broj učenika koje je privredni subjekt u mogućnosti primiti;
- h.** Broj mentora koje obezbjeđuje privredni subjekt;
- i.** Mjesto i vrijeme izvođenja praktične nastave;

- j.** Obaveze stavljanja na raspolaganje materijala, mašina, alata i drugih uslova potrebnih za izvođenje praktične nastave;
- k.** Obaveze i prava mentora u podučavanju učenika i ostvarivanju plana izvođenja praktične nastave;
- l.** Visinu minimalne nagrade učenika u skladu sa provedenim vremenom na ostvarivanju praktične nastave kod privrednog subjekta;
- m.** Odredbe o disciplinskoj odgovornosti i odgovornosti za štetu učenika;
- n.** Period trajanja ugovora;
- o.** Razloge za prestanak važenja i za raskid ugovora;
- p.** Način rješavanja eventualnih sporova;
- q.** Datum i potpis ugovornih strana;
- r.** Druga međusobna prava i obaveze škole i privrednog subjekta.

Članom 32. Pravilnika o praktičnoj nastavi u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde propisano je da Ugovor o izvođenju praktične nastave sadrži:

- a.** Podatke o ugovornim stranama;
- b.** Identifikacijske podatke o školi;
- c.** Obrazovni profil za koji se učenik školuje;
- d.** Dokaz o posjedovanju opće zdravstvene sposobnosti i dokaz o zadovoljenju propisanih zdravstvenih uslova za otpočinjanje sa praktičnom nastavom (ljekarsko uvjerenje i sanitarna knjižica, ukoliko je sanitarna knjižica neophodna za obavljanje praktične nastave);
- e.** Obaveze i odgovornosti privrednog subjekta iz člana 14. ovog Pravilnika;
- f.** Plan izvođenja praktične nastave;
- g.** Početak i trajanje praktične nastave kod privrednog subjekta;
- h.** Prava i obaveze učenika;
- i.** Mjesto i vrijeme izvođenja praktične nastave;
- j.** Podatke o mentoru kojeg obezbjeđuje privredni subjekt;
- k.** Vrijeme provođenja praktične nastave učenika kod privrednog subjekta;

- l.** Finansijsko obezbjeđenje - nagradu učenika u skladu sa članom 21. ovog Pravilnika;
- m.** Obezbjedeње sredstava za rad učenika i drugih naknada učenika u skladu sa članom 21. ovog Pravilnika;
- n.** Određbu o osiguranju učenika u slučaju nezgode na radu;
- o.** Određbu o disciplinskoj odgovornosti i odgovornosti za štetu učenika;
- p.** Vrijeme trajanja ugovora;
- q.** Razloge za prestanak važenja i raskid ugovora;
- r.** Obaveze učenika i privrednog subjekta u slučaju raskida ugovora;
- s.** Način rješavanja eventualnih sporova;
- t.** Datum i potpis ugovornih strana.

ZAKLJUČAK: Bosansko-podrinjski kanton Goražde je primjer kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine koji je jako dobro regulirao praktičnu nastavu za učenike. Pravilnik o praktičnoj nastavi u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde propisuje najvažnije elemente i uslove za uspješnu izvedbu praktične nastave, kao što su:

- ➊ Prethodno licenciranje privrednog subjekta u svrhu izvođenja praktične nastave za određeni obrazovni profil, za što je nadležno Ministarstvo za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport Bosansko-podrinjskog kantona Goražde svojom odlukom;
- ➋ Obaveza mentora da prođu obuku o osnovama pedagoško-didaktičkog znanja i vještina za rad sa učenicima;
- ➌ Obaveza privrednog subjekta za osiguravanje neophodnih mjera za zaštitu učenika na radu;
- ➍ Obaveza privrednog subjekta da vodi evidenciju o učenicima koji učestvuju u praktičnoj nastavi;
- ➎ Obaveza privrednog subjekta da plaća finansijsku naknadu učenicima;
- ➏ Obaveza privrednog subjekta da pruža besplatan topli obrok učenicima ili plaća odgovarajuću naknadu za topli obrok;
- ➐ Obaveza škole da osigura besplatan prevoz učenika do mjesta praktične nastave (privredni subjekt može preuzeti ovu obavezu umjesto škole);

- ④ Obaveza škole da sklopi ugovor o osiguranju od nesreća tokom praktične nastave (privredni subjekt može preuzeti ovu obavezu umjesto škole);
- ④ Obaveza škole da osigura ljekarski pregled za učenike koji pohađaju praktičnu nastavu u privrednom subjektu, kao i obaveza snošenja troškova pregleda;
- ④ Obaveza škole da obračunava i plaća doprinose za penziona i invalidsko osiguranje za učenike koji pohađaju praktičnu nastavu u privrednom subjektu;
- ④ Obrasci ugovora o saradnji i ugovora o izvođenju praktične nastave su sastavni dio ovog Pravilnika.

4.6 SREDNJOBOSANSKI KANTON

51

Zakon o srednjoj školi, "Službeni glasnik Srednjobosanskog kantona", br. 11/2001, 11/2004, 17/2004, 15/2012, i 05/2017 – drugi zakon (u daljem tekstu "Zakon o srednjoj školi Srednjobosanskog kantona") je trenutno jedini zakon u kojem se spominje tema praktične nastave u Srednjobosanskom kantonu.

Članom 51. Zakona o srednjoj školi Srednjobosanskog kantona je propisano da se praktična nastava u tehničkoj, srodnoj i stručnoj školi izvodi u skladu s nastavnim planovima i programima u adekvatno opremljenim objektima za takav vid poslova – školskim radionicama, laboratorijima i kabinetima, poduzećima i drugim ustanovama i institucijama. Ovim članom je također propisano da se nastavnim planom i programom tehničke i srodne škole, kao i stručne škole može utvrditi obaveza obavljanja ferijalne prakse učenika te program i vrijeme trajanja takve prakse. Bliži uslovi izvođenja praktične nastave i ferijalne prakse reguliraju se ugovorom između škole i davaoca objekta.

Za potrebe ove analize je važno istaći da se na službenoj web stranici Vlade Srednjobosanskog kantona nalazi Nacrt strategije razvoja Srednjobosanskog kantona za period 2021.-2027. koji je izrađen u aprilu 2021. U Nacrtu strategije, u okviru mjere "Unapređenje predškolskog, osnovnog i srednjeg (a posebno srednjeg stručnog) odgoja i obrazovanja, kao i obrazovanja odraslih, uz usklađivanje sa društvenim i ekonomskim potrebama Srednjobosanskog kantona", kao strateški projekat je navedeno donošenje Zakona o srednjem stručnom obrazovanju. Međutim, u trenutku izrade ove analize, prema dostupnim informacijama nije

vidljivo da je usvojen Zakon o srednjem stručnom obrazovanju u Srednjobosanskom kantonu.

ZAKLJUČAK: Na temelju gore navedenog je jasno da tema praktične nastave nije na adekvatan način regulirana zakonima i podzakonskim aktima u Srednjobosanskom kantonu. Stoga bi bilo od koristi usvojiti što prije Zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci, kao i Pravilnik koji bi detaljnije propisao prava i obaveze koje proizilaze iz pohađanja praktične nastave u privrednim subjektima.

4.7 HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON

52

Zakon o srednjoškolskom odgoju i obrazovanju, "Narodne novine Hercegovačko-neretvanskog kantona", br. 08/2000, 04/2004, 05/2004, i 08/2006 (u daljem tekstu "Zakon o srednjoškolskom odgoju i obrazovanju Hercegovačko-neretvanskog kantona") i Pedagoški standard i normativ srednjeg obrazovanja, "Službeni glasnik Hercegovačko-neretvanskog kantona", br. 04/2005 su zakonski, odnosno podzakonski propisi u kojima bi trebalo biti regulirano pitanje praktične nastave u Hercegovačko-neretvanskom kantonu.

Članom 22. Zakona o srednjoškolskom odgoju i obrazovanju Hercegovačko-neretvanskog kantona propisano je da se način organizacije obrazovnih grupa, nastave u zanatskim školama i praktične nastave u stručnim školama, kao i organizacije i drugih sadržaja uređuje u skladu s Pedagoškim standardom. Međutim, tema organizacije praktične nastave nije obrađena kroz odredbe Pedagoškog standarda.

Članom 23. Zakona o srednjoškolskom odgoju i obrazovanju Hercegovačko-neretvanskog kantona propisano je da čas teorijske i praktične nastave traje 45 minuta, a da čas praktične nastave traje 60 minuta ako se izvodi izvan škole kod poslodavca bez prisutnosti nastavnika.

Pomenutim zakonskim i podzakonskim propisom nije predviđeno zaključivanje ugovora o obavljanju praktične nastave, isplata novčane nagrade učenicima ili isplata naknade za topli obrok i prevoz.

ZAKLJUČAK: Na temelju gore navedenog je jasno da tema praktične nastave nije na adekvatan način regulirana zakonima i podzakonskim aktima u Hercegovačko-neretvanskom kantonu. Stoga bi bilo od koristi usvojiti što prije Zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci, kao i Pravilnik koji bi detaljnije propisao prava i obaveze koje proizilaze iz pohađanja praktične nastave u privrednim subjektima.

4.8 ŽUPANIJA ZAPADNOHERCEGOVAČKA

Zakon o odgoju i obrazovanju u srednjoj školi, "Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke", br. 20/2017 (u daljem tekstu "Zakon o odgoju i obrazovanju u srednjoj školi Županije Zapadnohercegovačke") i Zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci, "Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke", br. 22/2013 (u daljem tekstu "Zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci Županije Zapadnohercegovačke kantona") su dva zakona koja reguliraju temu praktične nastave u Županiji Zapadnohercegovačkoj. kantonu.

U pogledu Zakona o odgoju i obrazovanju u srednjoj školi Zapadnohercegovačkog kantona, praktična nastava se spominje u dva člana:

- ❶ Članom 41. propisano je da čas praktične nastave koja se izvodi izvan škole traje 60 minuta.
- ❷ Članom 47. propisano je da način organiziranja nastave u obrtničkim školama i praktične nastave u stručnim školama propisuje ministar obrazovanja, nauke, kulture i sporta Županije Zapadnohercegovačke.

Članom 29. Zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci Županije Zapadnohercegovačke propisano je da se praktična nastava i vježbe izvode u ustanovi za stručno obrazovanje i/ili kod poslodavca. Također je propisano da se ukupan fond sati i materijalni uslovi za izvođenje praktične nastave i vježbi određuju nastavnim planom i programom.

Članom 30. Zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci Županije Zapadnohercegovačke propisano je da se prava i obaveze ustanove za stručno obrazovanje, polaznika i poslodavca iz provedbe praktične nastave i vježbi koje se izvode kod poslodavca utvrđuju ugovorom o provedbi praktične nastave. Ovaj ugovor zaključuje ustanova za stručno obrazovanje i/ili poslodavac i polaznik stariji od 18 godina života, odnosno ustanova za stručno obrazovanje i/ili poslodavac i roditelj/staratelj polaznika mlađeg od 18 godina života ili ustanova za stručno obrazovanje i poslodavac ili ustanove za stručno obrazovanje međusobno.

Članom 31. Zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci Županije Zapadnohercegovačke propisano je da poslodavac može sklopiti ugovor o provedbi praktične nastave ako ima propisane radne prostore i opremu i ako polazniku odredi mentora koji ima odgovarajuću stručnu spremu, a koji je u radnom odnosu kod poslodavca. Obrasce ugovora o provedbi praktične nastave može propisati ministar.

Članom 32. Zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci Županije Zapadnohercegovačke propisane su dužnosti poslodavca koji sklapa ugovor o provedbi praktične nastave:

- a. Osigurati polazniku potrebne uslove za sticanje propisanih kompetencija;
- b. Osigurati i provoditi propisane mjere zaštite na radu za vrijeme izvođenja praktične nastave;
- c. Polazniku redovno isplaćivati nagradu, ako je ugovorena;
- d. Voditi dokumentaciju pohađanja praktične nastave ili vježbi;
- e. Omogućiti zaduženom nastavniku ustanove za stručno obrazovanje da neposrednim uvidom i uvidom u propisanu dokumentaciju prati izvršenje i kvalitetu izvršenja praktične nastave i/ili vježbi;
- f. Ispunjavati druge obaveze definirane ugovorom o provedbi praktične nastave.

Članom 34. Zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci Županije Zapadnohercegovačke propisano je trajanje praktične nastave i vježbi pa je tako, između ostalog, i navedeno:

1. Redovnim polaznicima u prvoj godini obrazovanja praktična nastava i vježbe mogu trajati najviše 4 sata dnevno, odnosno 20 sati sedmično.
2. Redovnim polaznicima u ostalim godinama obrazovanja dnevno trajanje praktične nastave i vježbi uređuje se u skladu sa propisima kojima se uređuju radni odnosi te drugim propisima.
3. Polaznik ne može biti istog dana na nastavi u ustanovi za stručno obrazovanje i na praktičnoj nastavi i vježbama kod poslodavca. Iznimno, u slučaju opravdanih razloga, na zahtjev ustanove, a uz prethodno mišljenje Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, ministar može odobriti i drugačiju organizaciju nastave.

S obzirom da učenik tokom obavljanja praktične nastave ne zasniva radni odnos s privrednim subjektom (poslodavcem) u smislu Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine, pa samim time učenik ni ne dobija status radnika, dnevno trajanje praktične nastave za redovne polaznike u ostalim godinama obrazovanja ne bi se trebalo vezivati za propise kojima se uređuju radni odnosi. Pored navedenog, dodatni razlog se krije i u činjenici da Zakon o radu Federacije Bosne i Hercegovine ne sadrži odredbe o

broju sati koje učenik na dnevnom ili sedmičnom nivou treba provesti na praktičnoj nastavi kod privrednog subjekta (poslodavca).

Članom 36. Zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci Županije Zapadnohercegovačke propisano je da za vrijeme izvođenja praktične nastave i vježbi kod poslodavca, poslodavac može polazniku, u skladu sa provedenim vremenom u obavljanju praktične nastave i vježbi, isplatiti nagradu.

Za potrebe ove analize treba istaći da je trenutno u fazi izrade novi zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u Županiji Zapadnohercegovačkoj. Prema dostupnim informacijama objavljenim na medijskim portalima, vidljivo je da je prezentirana radna verzija zakona koja je sada poslana svim zainteresiranim stranama na pregled i komentare.

ZAKLJUČAK: Odredbe Zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci Županije Zapadnohercegovačke navode ugovor za izvođenje praktične nastave, koji je po svojoj prirodi tripartitni ugovor koji sklapaju stručna škola i/ili poslodavac i punoljetni učenik (ili njegov roditelj/staratelj, ukoliko je učenik maloljetan). Međutim, ovaj zakon ne propisuje oblik ugovora o izvođenju praktične nastave.

Prema odredbama Zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci Županije Zapadnohercegovačke, privredni subjekt je obavezan osigurati mjere zaštite na radu i obezbijediti mentora. Međutim, ovaj zakon ne propisuje da mentori moraju pohađati odgovarajuću obuku kako bi radili sa učenicima.

Kada se radi o plaćanju finansijske naknade učeniku, privredni subjekt nije obavezan da je plati, ali može, ukoliko želi. Pravilnik ne propisuje obavezu pružanja toplog obroka i prevoza, odnosno naknada za topli obrok i prevoz.

4.9 SARAJEVSKI KANTON

Članom 2. Pravilnika o organizovanju i izvođenju praktične nastave i laboratorijskog rada u srednjim školama u Kantonu Sarajevo, "Službene novine Sarajevskog kantona", br. 03/2020 (u daljem tekstu "Pravilnik o praktičnoj nastavi Sarajevskog kantona"), praktična nastava/laboratorijski rad je definiran kao oblik nastave koji se izvodi u skladu sa nastavnim planovima i programima u školskim radionicama, laboratorijama i kabinetima te drugim objektima i prostorima za nastavu, opremljenim u skladu sa odgovarajućim normativima i/ili kod privrednih subjekata koji

imaju odgovarajuću savremenu opremu, tehničko-tehnološka sredstva i druge odgovarajuće uvjete, u skladu s nastavnim planom i programom i planom izvođenja praktične nastave/laboratorijskog rada u cilju usvajanja stručnih kompetencija neophodnih za sticanje trećeg ili četvrtog stepena stručne spreme propisanih standardom zanimanja.

Ovim članom Pravilnika o praktičnoj nastavi Sarajevskog kantona definirani su još neki pojmovi bitni u procesu organizacije praktične nastave, poput:

- ④ Privredni subjekt je poslovni subjekt, javna ustanova ili lice koje samostalno obavlja djelatnost i koje ispunjava propisane uslove za izvođenje praktične nastave/laboratorijskog rada.
- ④ Mentor je lice koje je zaposleno kod privrednog subjekta, lice koje samostalno obavlja djelatnost ili nastavnik praktične nastave i laboratorijskog rada koji je zaposlen u školi (uz saglasnost privrednog subjekta) i koje je odgovorno za organizaciju, vođenje i praćenje praktične nastave/laboratorijskog rada koji se izvodi kod privrednog subjekta.
- ④ Koordinator je lice koje je u radnom odnosu u školi, a koje koordinira praktičnu nastavu/laboratorijski rad koji se izvodi kod privrednih subjekata.
- ④ Nastavnik praktične nastave/laboratorijskog rada je lice koje je u radnom odnosu u školi i koje ima stručnu spremu propisanu nastavnim planom i programom predviđenim za određeno zanimanje.
- ④ Ugovor o izvođenju praktične nastave/laboratorijskog rada između škole, učenika (ili zakonskog zastupnika) i privrednog subjekta je ugovor zaključen u pisanom obliku, kojim se uređuju međusobni odnosi, prava i obaveze srednje škole, učenika (zakonskog zastupnika) i privrednog subjekta u vezi sa organizacijom i izvođenjem praktične nastave/laboratorijskog rada učenika kod privrednog subjekta.

Članom 10. Pravilnika o praktičnoj nastavi Sarajevskog kantona propisana su ovlaštenja i obaveze koje privredni subjekt ima u okviru organizacije i izvođenja praktične nastave/laboratorijskog rada:

- a. Organizacija implementacije plana izvođenja praktične nastave/laboratorijskog rada i osiguranje uslova za ostvarenje ciljeva u zadanom roku;
- b. Imenovanje mentora;
- c. Stavljanje neophodnih sredstava za izvođenje praktične nastave/laboratorijskog rada učenicima na raspolaganje;

- d.** Obezbjedenje neophodnih mjera zaštite na radu učenika u skladu sa važećim propisima iz oblasti zaštite na radu;
- e.** Učestvovanje u ocjenjivanju učenika u skladu sa Pravilnikom o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika osnovnih i srednjih škola u Kantonu Sarajevo ("Službeni glasnik Sarajevskog kantona", br. 24/2018);
- f.** Saradnja sa koordinatorom i omogućavanje koordinatoru pristupa mjestu izvođenja nastave, kao i uvida u propisanu dokumentaciju, na zahtjev škole;
- g.** Vođenje pismene dokumentacije o izvođenju praktične nastave/laboratorijskog rada;
- h.** Pružanje informacija o izvođenju praktične nastave/laboratorijskog rada na zahtjev Privredne komore Kantona Sarajevo ili Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo;
- i.** Učestvovanje u rješavanju konfliktnih situacija;
- j.** Osiguranje povjerljivosti ličnih podataka učenika u skladu sa važećim propisima o zaštiti ličnih podataka;
- k.** Dostavljanje Privrednoj komori Kantona Sarajevo podataka o potrebi za izvođenjem praktične nastave/laboratorijskog rada u prostorijama privrednog subjekta;
- l.** Vođenje evidencije o učenicima koji kod privrednog subjekta obavljaju praktičnu nastavu/laboratorijski rad.

Članom 11. Pravilnika o praktičnoj nastavi Sarajevskog kantona propisana su ovlaštenja i obaveze koje škola ima u okviru organizacije, izvođenja i praćenja praktične nastave/laboratorijskog rada:

- a.** Ostvarenje programskih sadržaja propisanih nastavnim planom i programom;
- b.** Imenovanje nastavnika koji će realizirati praktičnu nastavu/laboratorijski rad koji se izvodi u prostorijama škole;
- c.** Stalno opremanje škole kako bi se održao kvalitet praktične nastave/laboratorijskog rada;
- d.** Imenovanje koordinatora u slučajevima kada se praktična nastava/laboratorijski rad izvodi kod privrednog subjekta;
- e.** Osiguranje da je u korist učenika zaključen ugovor o osiguranju u slučaju nezgode tokom obavljanja praktične nastave/laboratorijskog rada;

- f.** Vođenje evidencije o zaključenim ugovorima o izvođenju nastave;
- g.** Saradnja sa privrednim subjektom i pružanje informacija o učenicima koji pohađaju praktičnu nastavu/laboratorijski rad kod privrednog subjekta;
- h.** Ocjenjivanje učenika u skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju Kantona Sarajevo i Pravilnikom o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika osnovnih i srednjih škola u Kantonu Sarajevo ("Službene novine Sarajevskog kantona", br. 24/2018);
- i.** Saradnja sa mentorom, obilazak mjesta izvođenja nastave kod privrednog subjekta i vršenje uvida u propisanu dokumentaciju;
- j.** Pružanje informacija o organizaciji i izvođenju praktične nastave na zahtjev Privredne komore Kantona Sarajevo ili Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo;
- k.** Pružanje informacija Privrednoj komori Kantona Sarajevo o potrebi za izvođenjem praktične nastave kod privrednih subjekata;
- l.** Učešće u rješavanju konfliktnih situacija;
- m.** Osiguranje povjerljivosti ličnih podataka učenika u skladu sa propisima o zaštiti ličnih podataka;
- n.** Obezbjedenje sticanja odgovarajućih znanja učenika iz oblasti zaštite na radu, u obimu koji odgovara potrebi struke i obrazovnog profila za koje se vrši obrazovanje putem nastavnog plana i programa;
- o.** Obezbjedenje zaštite na radu učenika koji pohađaju praktičnu nastavu/laboratorijski rad u školi (radionicama, laboratorijama i sl.) u skladu sa važećim propisima o zaštiti na radu;
- p.** Vođenje dnevnika rada praktične nastave/laboratorijskog rada koji se izvodi kod privrednog subjekta;
- q.** Organizacija ljekarskog i sanitarnog pregleda učenika, ako je to predviđeno ugovorom o izvođenju praktične nastave/laboratorijskog rada;

- r.** Druga ovlaštenja i obaveze predviđene Zakonom o srednjem obrazovanju Kantona Sarajevo ili relevantnim podzakonskim aktima.

Članom 8. Pravilnika o praktičnoj nastavi Sarajevskog kantona propisana su ovlaštenja i obaveze koje Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo ima u okviru organizacije, izvođenja i praćenja praktične nastave/laboratorijskog rada:

- a.** Koordinacija između škole, privredne komore i privrednog subjekta;
- b.** Nadzor nad provođenjem Pravilnika;
- c.** Obezbjedeđenje sredstava za obavljanje ljekarskog i sanitarnog pregleda za učenike, ako je to predviđeno ugovorom o izvođenju praktične nastave/laboratorijskog rada;
- d.** Osiguranje sredstava za unapređenje praktične nastave/laboratorijskog rada u školama;
- e.** Odlučivanje o svim pitanjima koja nisu regulirana ovim Pravilnikom ili drugim propisima, a tiču se organizacije i izvođenja praktične nastave/laboratorijskog rada u školi i/ili kod privrednog subjekta.

Članom 9. Pravilnika o praktičnoj nastavi Sarajevskog kantona propisano je da Privredna komora Kantona Sarajevo ima ovlaštenje u pogledu organizacije obuke mentora praktične nastave za predstavnike srednjih škola i zainteresiranih privrednih subjekata, u skladu sa međunarodno prihvaćenim modelima.

Članom 13. Pravilnika o praktičnoj nastavi Sarajevskog kantona definira se trajanje i fond časova praktične nastave/laboratorijskog rada tako da nastavni čas općeobrazovne, stručno-teoretske i praktične nastave u školi traje 45 minuta, a nastavni čas praktične nastave/laboratorijskog rada kod privrednog subjekta traje 60 minuta. Također je propisano da je škola dužna osigurati da ukupno opterećenje učenika nastavom i ostalim vidovima neposrednog odgojno-obrazovnog rada ne može iznositi više od 35 časova sedmično, s tim što u toku dana učenik ne može imati više od 7 časova praktične nastave u školi, odnosno maksimalno 6 sati dnevno kod privrednog subjekta, odnosno 360 minuta. Ako praktična nastava/laboratorijski rad kod privrednog subjekta kontinuirano traje 4 ili više sati dnevno, učenicima se mora osigurati najmanje 30 minuta dnevnog odmora.

Članom 17. Pravilnika o praktičnoj nastavi Sarajevskog kantona definirano je da se pri obavljanju praktične nastave/laboratorijskog rada kod privrednog subjekta zaključuje ugovor o izvođenju praktične nastave/laboratorijskog rada koji potpisuju škola, privredni subjekt i učenik/zakonski zastupnik.

Članom 18. Pravilnika o praktičnoj nastavi Sarajevskog kantona propisano je da Ugovor o izvođenju praktične nastave/laboratorijskog rada sadrži:

- a. Podatke o ugovornim stranama (škola, privredni subjekt i učenik/zakonski zastupnik);
- b. Podatke o mentoru i koordinatoru;
- c. Obrazovni profil koji je predmet ugovora;
- d. Obaveze privrednog subjekta u realizaciji praktične nastave/laboratorijskog rada;
- e. Obaveze škole u realizaciji praktične nastave kod privrednog subjekta;
- f. Obaveze učenika;
- g. Plan izvođenja praktične nastave;
- h. Početak i trajanje izvođenja praktične nastave;
- i. Mjesto i vrijeme izvođenja praktične nastave;
- j. Period trajanja ugovora;
- k. Razloge za prestanak važenja i za raskid ugovora;
- l. Način rješavanja eventualnih sporova;
- m. Datum i potpis ugovornih strana;
- n. Druga međusobna prava i obaveze škole i privrednog subjekta.

ZAKLJUČAK: Kada se radi o reguliranju izvođenja praktične nastave za učenike, Sarajevski kanton se može okarakterizirati kao kanton koji je regulirao ovu oblast, iako nije propisao neke od osnovnih elemenata i/ili uslova za bolju provedbu praktične nastave. Pravilnik o praktičnoj nastavi Sarajevskog kantona propisuje:

1. Obavezu privrednog subjekta da osigura neophodne mjere za zaštitu učenika na radu;
2. Obavezu škole da sklopi ugovor o osiguranju od nesreća tokom praktične nastave/laboratorijskog rada;

- Obavezu Ministarstva obrazovanja Sarajevskog kantona da osigura sredstva za ljekarski i sanitarni pregled učenika.

Kada se radi o ostalim pitanjima:

- Pravilnik ne propisuje plaćanje finansijske naknade učenicima.
- Pravilnik ne propisuje obezbjeđivanje besplatnog toplog obroka učenicima ili plaćanje odgovarajuće naknade za topli obrok.
- Pravilnik ne propisuje obezbjeđivanje prevoza za učenike.
- Pravilnik ne propisuje obavezu privrednog subjekta da vodi evidenciju o učenicima koji pohađaju praktičnu nastavu. Međutim, ova obaveza postoji na temelju propisa Federacije Bosne i Hercegovine (Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima i drugim osobama angažiranim na radu).
- Pravilnik ne propisuje obavezu škole da obračunava i plaća doprinose za penziono i invalidsko osiguranje za učenike koji pohađaju praktičnu nastavu u privrednom subjektu. Međutim, ova obaveza postoji na temelju propisa Federacije Bosne i Hercegovine (Zakon o penzionom i invalidskom osiguranju i Odluka o visini doprinosa za penziono i invalidsko osiguranje za lica osigurana u određenim okolnostima).
- Pravilnik ne propisuje prethodno licenciranje privrednog subjekta u svrhu izvođenja praktične nastave za određeni obrazovni profil.
- Pravilnik ne propisuje obavezu mentora da prođu obuku o osnovama pedagoško-didaktičkog znanja i vještina za rad sa učenicima. Međutim, Pravilnik propisuje da je Privredna komora nadležna za organizaciju obuka mentora u skladu sa međunarodno prihvaćenim modelima, bez daljeg objašnjenja ovih modela.
- Pravilnik ne propisuje obrasce ugovora o izvođenju praktične nastave/laboratorijskog rada kao svoj sastavni dio.

U svrhu ove analize će biti predstavljene najvažnije odredbe Pravilnika o izvođenju ferijalne prakse, "Službeni glasnik Sarajevskog kantona", br. 05/2018 (u daljem tekstu "Pravilnik o ferijalnoj praksi Sarajevskog kantona").

Članom 2. Pravilnika o ferijalnoj praksi Sarajevskog kantona su definirani osnovni pojmovi:

- ④ Ferijalna praksa je angažman učenika sa punim ili djelomičnim radnim vremenom, dugoročnog ili kratkoročnog karaktera, sa definiranom novčanom naknadom ili bez novčane naknade i određen uputama koordinatora.
- ④ Privredni subjekti su privredna društva, ustanove, samostalni privrednici koji imaju odgovarajuću opremu, tehničko-tehnološka sredstva i druge odgovarajuće uslove u skladu sa nastavnim programom za određena zanimanja, a u kojima će se izvoditi ferijalna praksa pod nadzorom škole.
- ④ Koordinator je nastavnik određen od strane direktora škole, a na prijedlog stručnog aktiva nastavnika, zadužen za praćenje realizacije ferijalne prakse učenika.
- ④ Koordinator privrednog subjekta određen je ispred privrednog subjekta za praćenje aktivnosti učenika tokom realizacije ferijalne prakse.

Članom 44. Pravilnika o ferijalnoj praksi Sarajevskog kantona predviđeno je da:

- ④ Ferijalnu praksu ne treba da obave svi učenici tokom obrazovanja za određena zanimanja.
- ④ Ferijalna praksa za učenike od drugog do četvrtog razreda organizira se tokom zimskog ili ljetnog raspusta.
- ④ Trajanje ferijalne prakse za učenike druge godine treba biti minimalno deset radnih dana (80 radnih sati), a za učenike treće i četvrte godine minimalno petnaest radnih dana (120 radnih sati).

Članom 8. Pravilnika o ferijalnoj praksi Sarajevskog kantona predviđeno je da su privredni subjekti obavezni da:

- ④ Osiguraju i provode propisane mjere zaštite na radu;
- ④ Osiguraju učeniku potrebne uslove za realizaciju ciljeva ferijalne prakse;
- ④ Omoguće mentoru iz privrednog subjekta da prati aktivnosti učenika i vodi dokumentaciju o učenikovom pohađanju ferijalne prakse;
- ④ Omoguće koordinatoru da uvidom u propisanu dokumentaciju prati realizaciju i kvalitet ferijalne prakse.

Članom 10. Pravilnika o ferijalnoj praksi Sarajevskog kantona je predviđeno slijedeće:

- ④ Prava i obaveze učenika i potpisnika ugovora u provedbi ferijalne prakse se utvrđuju ugovorom koji zaključuje škola, privredni subjekt i roditelj.
- ④ Ugovorom treba da se definira visina novčane naknade koju učenik može dobiti zavisno od provedenog vremena i obavljenog posla na ferijalnoj praksi, a koju isplaćuje privredni subjekt.
- ④ Ugovorom treba da se definira i način isplate učenika za obavljeni posao tokom ferijalne prakse.
- ④ Ugovor treba da sadrži i izostanak novčane naknade za učenika, s obzirom da novčana naknada nije obaveza privrednog subjekta.
- ④ Ugovor obavezno treba da sadrži odredbe kojima se potpisnici obavezuju poštovati mjere sigurnosti pri radu.

Sastavni dio Pravilnika o ferijalnoj praksi Sarajevskog kantona je i obrazac Ugovora za izvođenje ferijalne prakse.

4.10 KANTON 10

Zakon o srednjem obrazovanju, "Narodne novine Hercegbosanske županije", br. 07/2004, 12/2004, 12/2008 i 01/2017 – drugi zakon (u daljem tekstu "Zakon o srednjem obrazovanju Kantona 10") je trenutno jedini zakon u kojem se spominje tema praktične nastave u Kantonu 10.

Članom 29. Zakona o srednjem obrazovanju Kantona 10 je propisano da se praktična nastava u stručnim i srodnim školama izvodi u skladu sa nastavnim planovima i programima u školskim radionicama, laboratorijima i kabinetima, te drugim objektima za nastavu, opremljenim u skladu sa odgovarajućim normativima. Ovim članom je također propisano da se praktična nastava izvodi pod stručnim nadzorom srednje škole u poduzećima, ustanovama i kod samostalnih poduzetnika koji imaju odgovarajuću savremenu opremu, tehničko-tehnološka sredstva i druge odgovarajuće uslove u skladu s nastavnim planom i programom. Uslovi, oblici, metode i postupci izvođenja praktične nastave, te vršenje stručnog nadzora, reguliraju se ugovorom srednje škole s poduzećem, ustanovom ili samostalnim poduzetnikom.

Članom 30. Zakona o srednjem obrazovanju Kantona 10 je propisano da se nastavnim planom i programom srednjih stručnih i srodnih škola utvrđuje program ferijalne prakse učenika, a da se bliži uslovi izvođenja ferijalne prakse utvrđuju ugovorom s poduzećem, ustanovom ili samostalnim poduzetnikom.

U svrhe ove analize važno je naglasiti da se na službenoj web stranici Vlade Kantona 10 nalazi Nacrt zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci Kantona 10 koji je pripremilo Ministarstvo znanosti, prosvjete, kulture i sporta Kantona 10 u julu 2016., a usvojen je u martu 2017. tokom sjednice Skupštine Kantona 10. Međutim, na osnovu dostupnih informacija nije vidljivo da je pripremljen zvaničan Nacrt zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci Kantona 10, pa nije mogao biti usvojen ni tekst samog zakona.

ZAKLJUČAK: Na temelju gore navedenog je jasno da tema praktične nastave nije adekvatno regulirana zakonima i podzakonskim aktima u Kantonu 10. Stoga bi bilo od koristi usvojiti što prije Zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci, kao i Pravilnik koji bi detaljnije propisao prava i obaveze koja proizilaze iz pohađanja praktične nastave u privrednim subjektima

5 | REGULIRANJE PRAKTIČNE NASTAVE PROPISIMA KOJI SE NE ODNOSU NA OBRAZOVANJE U REPUBLICI SRPSKOJ

5.1 RADNOPRAVNI PROPISI

Član 1., stav 2 Zakona o radu, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 01/2016, 66/2018, 91/2021 – Odluka Ustavnog suda, 119/2021, i 112/2023 (u daljem tekstu "Zakon o radu Republike Srpske") definira radni odnos kao odnos između poslodavca i radnika, a koji se zasniva: zaključivanjem ugovora o radu, odlukom o prijemu, odlukom o izboru i imenovanju i drugim pravnim osnovom uređenim posebnim zakonom.

Član 5. Zakona o radu Republike Srpske definira radnika kao fizičko lice koje radi kod poslodavca i ima prava i obaveze iz radnog odnosa po nekom od osnova iz člana 1., stava 2 Zakona o radu Republike Srpske i koje je prijavljeno u Jedinostveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa. Ovaj član definira poslodavca kao domaće ili strano pravno, odnosno fizičko lice kod kojeg se radnik nalazi u radnom odnosu po jednom od pravnih osnova iz člana 1., stava 2 Zakona o radu Republike Srpske.

Članom 204. Zakona o radu Republike Srpske je propisano da, za obavljanje poslova koji su po svojoj prirodi takvi da ne traju duže od 90 radnih dana u kalendarskoj godini i da ne predstavljaju poslove za koje se zaključuje ugovor o radu, poslodavac može da zaključi ugovor o obavljanju privremenih i povremenih poslova sa:

- a. Nezaposlenim licem;
- b. Radnikom koji radi nepuno radno vrijeme – do punog radnog vremena;
- c. Članom omladinske ili studentske zadruge, u skladu sa posebnim propisima;

d. Korisnikom starosne penzije.

Članom 205. Zakona o radu Republike Srpske je propisano da poslodavac može sa određenim licem da zaključi ugovor o djelu radi obavljanja poslova koji su van djelatnosti poslodavca, a koji imaju za predmet samostalnu izradu ili opravku određene stvari, samostalno izvršenje određenog fizičkog ili intelektualnog posla.

Članom 206. Zakona o radu Republike Srpske je propisano da poslodavac može da zaključi ugovor o stručnom osposobljavanju sa licem radi obavljanja pripravničkog staža, odnosno polaganja stručnog ispita kad je to zakonom, odnosno drugim propisom predviđeno kao poseban uslov za samostalan rad u struci. Ovim članom je također propisano da poslodavac može da zaključi ugovor o stručnom usavršavanju sa licem koje želi da se stručno usavrši i stekne posebna znanja i sposobnosti za rad u svojoj struci, odnosno da obavi specijalizaciju, za vrijeme utvrđeno programom usavršavanja, odnosno specijalizacije.

Iz citiranih članova Zakona o radu Republike Srpske, jasno je da učenik tokom obavljanja praktične nastave kod privrednog subjekta ne zasniva radni odnos sa privrednim subjektom, ne stiče status radnika niti se njegovo izvršavanje zadataka tokom praktične nastave može svesti u okvire ugovora navedenih u Zakonu o radu.

5.2 PROPISI O SIGURNOSTI I ZAŠTITI ZDRAVLJA

Članom 4., stav 1, tačka v) Zakona o zaštiti na radu, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 01/2008 i 13/2010 (u daljem tekstu "Zakon o zaštiti na radu Republike Srpske") je propisano da pravo na zaštitu i zdravlje na radu imaju učenici i studenti koji su kod poslodavca na praktičnoj obuci, a zaštitu i zdravlje na radu im obezbjeđuje poslodavac.

Na osnovu ovog člana Zakona o zaštiti na radu Republike Srpske je jasno da se odredbe ovog zakona primjenjuju na učenike koji pohađaju praktičnu nastavu i da je privredni subjekt obavezan da osigura i provodi mjere zaštite na radu.

5.3 PROPISI O ZAŠTITI STANOVNIŠTVA OD ZARAZNIH BOLESTI

Članom 20. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 90/2017, 42/2020 – druga uredba, 98/2020, i 63/2022 (u daljem tekstu "Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Republike Srpske") je propisano da se, radi sprečavanja prenošenja zaraznih bolesti, pod sanitarni nadzor stavljaju lica koja rade:

- a. U proizvodnji, preradi i prometu hranom, izuzev lica zaposlenih u proizvodnji žestokih alkoholnih pića, vina, sirćeta i sirćetne kiseline, kao i lica zaposlenih u objektima za promet hrane u kojima se vrši promet isključivo originalno zapakovanom hranom, uključujući i lica zaposlena na poslovima transporta isključivo originalno zapakovane hrane;
- b. Na održavanju sistema za snabdijevanje stanovništva vodom za piće;
- c. U proizvodnji kozmetičkih sredstava;
- d. Na poslovima rada sa djecom predškolskog uzrasta u oblasti obrazovanja i vaspitanja i učeničkog standarda;
- e. U igraonicama;
- f. Na pružanju usluga njege i uljepšavanja lica i tijela;
- g. Na poslovima proizvodnje, pakovanja i izdavanja lijekova i medicinskih sredstava;
- h. Kao zdravstveni radnici, zdravstveni saradnici i drugi radnici koji rade u organizacionoj jedinici zdravstvene ustanove ili zdravstvenoj ustanovi koja pruža zdravstvene usluge u oblasti: intenzivne njege, neonatološke njege, pedijatrijska odjeljenja za stacionarno liječenje, stacionarnog tretmana opekotina, transplantacije, kardiohirurgije, neurohirurgije, vaskularne hirurgije, abdominalne hirurgije, ortopedije, traumatologije, urologije, akušerstva, ginekologije sa stacionarnim liječenjem, maksilofacijalne hirurgije, otorinolaringologije sa stacionarnim liječenjem, oftalmologije sa stacionarnim liječenjem, torakalne hirurgije, plastične i rekonstruktivne hirurgije, dječje hirurgije, opće hirurgije, hemodijalize, stomatologije, te onkologije i hematologije;
- i. Na poslovima neposredne podrške korisnicima, njegovanja, neposredne pomoći i zbrinjavanja korisnika u ustanovama socijalne zaštite.

Članom 21., stav 6 Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Republike Srpske je propisano da poslodavac, odnosno za svoje potrebe lice koje obavlja praktičnu nastavu na poslovima iz člana 20. tačka od 1) do 6), snosi troškove sanitarnog nadzora iz stava 2 ovog člana.

Članom 21., stav 2 Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Republike Srpske je propisano da sanitarni nadzor obuhvata sanitarni pregled i praćenje kliconoštva otkrivenog sanitarnim pregledom, koji se za lica iz člana 20. obavlja prilikom zaposlenja, te zatim svakih 6 mjeseci, a ako postoje epidemiološke indikacije, i češće.

Iz citiranih članova Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Republike Srpske je jasno da se sanitarni nadzor vrši i nad učenikom tokom obavljanja praktične nastave kod privrednog subjekta.

5.4 PROPISI O PORESKOM TRETMANU

U članu 8., stav 4, tačka 5. Zakona o porezu na dohodak, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 60/2015, 05/2016 – ispravka, 66/2018, 105/2019, 123/2020, 49/2021, 119/2021, 56/2022, i 112/2023 (u daljem tekstu "Zakon o porezu na dohodak Republike Srpske") je propisano da se porez na dohodak ostvaren po drugom osnovu ne plaća na naknade učenicima na praktičnoj nastavi koja je ostvarena kod poslodavca, a nastava se obavlja u skladu sa propisima kojima se uređuje srednje obrazovanje, najviše do iznosa od 50% najniže plate utvrđene u Republici Srpskoj.

U članu 3., stav 1, tačka 7. Zakona o porezu na dohodak Republike Srpske je propisano da se porez na dohodak fizičkih lica obračunava i plaća na prihod od ostalog dohotka.

Članom 4., stav 3 Zakona o porezu na dohodak Republike Srpske je propisano da se porez na dohodak na ostali dohodak plaća po stopi od 13%.

U članu 51. Zakona o porezu na dohodak Republike Srpske je propisano da se pod pojmom "ostali dohodak" podrazumijevaju svi prihodi koje fizičko lice ostvari po bilo kom osnovu, osim dohotka iz člana 3. tačka 1. do 6. ovog zakona, ukoliko nije oslobođen u skladu sa ovim zakonom.

U članu 52., tačka 8. Zakona o porezu na dohodak Republike Srpske je propisano da se ostalim dohotkom smatraju naknade učenicima na praktičnoj nastavi koja je ostvarena kod poslodavca iznad iznosa iz člana 8., stav 4, tačka 5.

Iz citiranih odredbi Zakona o porezu na dohodak Republike Srpske je jasno da se porez na dohodak ne plaća na naknade do iznosa propisanog zakonom. Naknade veće od iznosa propisanog ovim zakonom su oporezive.

5.5 PROPISI O PENZIONOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU

U članu 17. Zakona o penzionom i invalidskom osiguranju, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 134/2011, 82/2013, 96/2013 – Odluka Ustavnog suda, 103/2015, 111/2021, 15/2022, 132/2022 i 43/2023 – Odluka Ustavnog suda (u daljem tekstu "Zakon o penzionom i invalidskom osiguranju Republike Srpske") nabrojani su osiguranici u obaveznom osiguranju u određenim okolnostima, pa je tako u tački v) propisano da je učenik za vrijeme praktične nastave, odnosno za vrijeme stručne prakse kod poslodavca lice koje je obavezno osigurano za slučaj invalidnosti zbog povrede na radu i profesionalne bolesti.

Članom 18. Zakona o penzionom i invalidskom osiguranju Republike Srpske je propisano da je, radi sticanja statusa osiguranika, uplatilac doprinosa obavezan da u Jedinstveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa dostavi prijavu lica koje se nalazi u tim okolnostima u skladu sa zakonom koji regulira oblast poreskog postupka.

U članu 7., stav 2, tačka 5. Zakona o doprinosima, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 114/2017, 112/2019, 49/2021, 119/2021, 56/2022, 132/2022, i 112/2023 (u daljem tekstu "Zakon o doprinosima Republike Srpske") je propisano da je učenik za vrijeme praktične nastave, odnosno tokom obavljanja stručne prakse kod poslodavca obveznik doprinosa za penziono i invalidsko osiguranje.

U članu 14. Zakona o doprinosima Republike Srpske je propisano da za lica iz člana 7., stav 2, tačka 5. (učenik za vrijeme praktične nastave, odnosno tokom obavljanja stručne prakse kod poslodavca) osnovica doprinosa iznosi 20% prosječne bruto plate u Republici Srpskoj za prethodnu godinu, a prema podatku Zavoda za statistiku Republike Srpske, objavljenom u "Službenom glasniku Republike Srpske".

Članom 19., tačka 3. Zakona o doprinosima Republike Srpske je propisano da je obrazovna ustanova uplatilac doprinosa za obveznika doprinosa iz člana 7., stav 2, tačka 5. (učenik za vrijeme praktične nastave, odnosno tokom obavljanja stručne prakse kod poslodavca).

U članu 22., stav 2, tačka 1 Zakona o doprinosima Republike Srpske je propisano da stopa doprinosa za penziono i invalidsko osiguranje za

obveznike doprinosa iz člana 7. (u koje spadaju i učenici za vrijeme praktične nastave, odnosno tokom obavljanja stručne prakse kod poslodavca) iznosi 4,5%.

Članom 23. Zakona o doprinosima Republike Srpske je propisano da je uplatilac doprinosa iz članova 17., 18. i 19. (u koje spada i obrazovna ustanova) dužan prijaviti obavezu doprinosa Poreskoj upravi Republike Srpske najkasnije do kraja mjeseca za prethodni mjesec za svakog obveznika doprinosa na obrascu mjesečne prijave poreza po odbitku, koji je utvrđen propisima o porezu na dohodak.

Na službenoj web stranici Poreske uprave Republike Srpske, među obrascima za Jedinstveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa, može se pronaći Obrazac PD3100 - Prijava/Promjena/Odjava uplate doprinosa. Na ovoj web stranici je objavljen i Šifarnik osnova osiguranja iz kojeg je vidljivo da se Obrazac PD3100 - Prijava/Promjena/Odjava uplate doprinosa koristi za prijavu učenika za vrijeme praktične nastave, odnosno tokom obavljanja stručne prakse kod poslodavca (šifra broj: 24).

Na službenoj web stranici Poreske Uprave Republike Srpske može se pronaći Obrazac 1002 - Mjesečna prijava poreza po odbitku (DL6 - Posebne uplate doprinosa). Iz dokumenta "Pregled tipova posebnih uplata doprinosa na DL6 (VI6)", a koji je također objavljen na ovoj web stranici, vidljivo je da se spomenuti obrazac koristi za uplatu doprinosa za penziono-invalidsko i zdravstveno osiguranje za učenike za vrijeme praktične nastave i stručne prakse kod poslodavca (šifra broj: 15).

Iz citiranih odredbi Zakona o penzionom i invalidskom osiguranju Republike Srpske i Zakona o doprinosima Republike Srpske je jasno da učenici koji pohađaju praktičnu nastavu imaju pravo na penziono i invalidsko osiguranje i da je obrazovna ustanova primjenom propisanih obrazaca u obavezi da prijavi učenike i plati odgovarajuće doprinose.

5.6 PROPISI O ZDRAVSTVENOM OSIGURANJU

U članu 18., tačka 1. Zakona o obaveznom zdravstvenom osiguranju, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 93/2022 i 132/2022 (u daljem tekstu "Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju Republike Srpske") je propisano da je učenik za vrijeme praktične nastave, odnosno tokom obavljanja stručne prakse kod poslodavca lice koje je obavezno osigurano za slučaj povrede na radu i profesionalne bolesti radi obezbjeđivanja prava na zdravstvenu zaštitu, bez obzira na utvrđeno svojstvo osiguranog lica po nekom od osnova uređenih ovim zakonom.

Međutim, dalja analiza Zakona o doprinosima Republike Srpske ne pokazuje da je propisana osnovica i stopa doprinosa za zdravstveno osiguranje. Stoga se izričito preporučuju izmjene i dopune ovog zakona u cilju propisivanja osnovice i stope doprinosa za zdravstveno osiguranje, kao što je to urađeno i za penziono i invalidsko osiguranje.

6 | REGULIRANJE PRAKTIČNE NASTAVE OBRAZOVNIM PROPISIMA REPUBLIKE SRPSKE

72

Članom 44. Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju, “Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 41/2018, 35/2020, 92/2020, i 55/2023 (u daljem tekstu “Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju Republike Srpske”) je propisano da se praktična nastava izvodi u skladu sa nastavnim planovima i programima u objektima škole (u kabinetima praktične nastave, školskim radionicama, te drugim objektima opremljenim za nastavu u skladu sa odgovarajućim normativima) i u objektima van škole kod poslodavca. Ovim članom je također propisano da se praktična nastava može odvijati kod poslodavca najmanje u obimu od 25% od ukupnog obima časova praktične nastave.

Članom 45. Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju Republike Srpske je propisano da se u srednjim stručnim i tehničkim školama nastava može izvoditi i u dualnom sistemu obrazovanja, u skladu sa nastavnim planovima i programima određene struke i zanimanja te da se praktična nastava u dualnom sistemu obrazovanja odvija u cijelosti kod poslodavca, uz obezbijeđenu naknadu i mentorstvo.

Ovim članom je također propisano:

- da se oblici, postupci, uslovi, period trajanja i prava i obaveze učenika i poslodavca za izvođenje dualnog sistema obrazovanja i praktične nastave kod poslodavca reguliraju ugovorima o dualnom sistemu obrazovanja i o obavljanju praktične nastave kod poslodavca, odnosno ugovorom između škole i poslodavca i ugovorom između poslodavca, roditelja učenika i škole.
- da provjeru ispunjenosti uslova za obavljanje praktične nastave kod poslodavca vrši Privredna komora Republike Srpske.

- da je mentor lice koje je u radnom odnosu kod poslodavca i ima položen ispit za mentora koji se polaže u Privrednoj komori Republike Srpske.

Članom 46. Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju Republike Srpske je propisano da su škola i poslodavac dužni da obuče učenika osnovnim mjerama zaštite na radu pri izvođenju praktične nastave.

Članom 56. Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju Republike Srpske je propisano da čas teoretske nastave, vježbi i praktične nastave u školi traje 45 minuta, a da čas praktične nastave koja se izvodi u privrednim društvima i drugim pravnim subjektima izvan škole traje 60 minuta.

Članom 4. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika u dualnom sistemu obrazovanja i praktičnoj nastavi kod poslodavca, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 05/2024 (u daljem tekstu "Pravilnik o načinu obrazovanja učenika u dualnom sistemu obrazovanja i praktičnoj nastavi kod poslodavca Republike Srpske") je propisano da se praktična nastava u dualnom sistemu obrazovanja izvodi u skladu sa nastavnim planom i programom određene struke i zanimanja. Ovim članom je također propisano da se praktična nastava u dualnom sistemu obrazovanja odvija u cijelosti kod poslodavca, uz obezbijeđenu naknadu i mentorstvo.

Članom 5. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika u dualnom sistemu obrazovanja i praktičnoj nastavi kod poslodavca Republike Srpske je propisano da se praktična nastava kod poslodavca izvodi u skladu sa nastavnim planom i programom određene struke i zanimanja. Ovim članom je također propisano da se praktična nastava kod poslodavca odvija najmanje u obimu od 25% od ukupnog obima časova praktične nastave. Praktična nastava kod poslodavca odvija se kod jednog ili više poslodavaca, uz mentorstvo i mogućnost naknade.

Članom 7. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika u dualnom sistemu obrazovanja i praktičnoj nastavi kod poslodavca Republike Srpske je propisano da se dualni sistem obrazovanja i praktična nastava kod poslodavca izvodi u skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju i vaspitanju Republike Srpske i školskim kalendarom. Ovim članom je također propisano da dužina trajanja jednog časa praktične nastave kod poslodavca iznosi 60 minuta, najduže 6 sati dnevno.

Članom 8. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika u dualnom sistemu obrazovanja i praktičnoj nastavi kod poslodavca Republike Srpske je propisano da se zaštita prava učenika tokom obavljanja dualnog sistema obrazovanja i praktične nastave kod poslodavca ostvaruje u skladu sa propisima kojima se uređuje oblast zdravstvene zaštite, osiguranja

učenika i zaštite na radu u skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju i vaspitanju Republike Srpske.

Članom 9. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika u dualnom sistemu obrazovanja i praktičnoj nastavi kod poslodavca Republike Srpske je propisano da su učesnici u dualnom sistemu obrazovanja i praktičnoj nastavi kod poslodavca: učenik, poslodavac i škola.

Članom 9. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika u dualnom sistemu obrazovanja i praktičnoj nastavi kod poslodavca Republike Srpske je propisano da je poslodavac aktivan učesnik u dualnom sistemu obrazovanja i praktičnoj nastavi koji:

- a.** Omogućava ostvarivanje dijela učenja kroz dualni sistem obrazovanja i praktičnu nastavu kod poslodavca u skladu sa nastavnim planom i programom određene struke i zanimanja;
- b.** Osigurava prostorne i materijalne uslove za provedbu dualnog sistema obrazovanja i praktične nastave kod poslodavca;
- c.** Za rad sa učenicima obezbjeđuje mentora ili drugo zaduženo lice koje je u radnom odnosu kod poslodavca;
- d.** Osigurava učenicima podsticajno i sigurno okruženje;
- e.** Sarađuje sa školom i koordinatorom praktične nastave;
- f.** Pruža informacije školi o prisustvu učenika na praktičnoj nastavi kod poslodavca;
- g.** Učeniku koji je u dualnom sistemu obrazovanja isplaćuje ugovorenu mjesečnu naknadu;
- h.** U saradnji sa školom omogućava prilagođavanje obrazovno-vaspitnog procesa za učenike sa smetnjama u razvoju;
- i.** Provodi propisane mjere zaštite na radu tokom provedbe dualnog sistema obrazovanja i praktične nastave kod poslodavca;
- j.** Obezbjedi učeniku odgovarajuću radnu odjeću, odnosno zaštitnu opremu, u zavisnosti od struke i zanimanja.

Ovim članom je također propisano da poslodavac, u skladu sa općim aktom ili ugovorom, može da obezbijedi prevoz i ishranu za učenika.

Članom 10. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika u dualnom sistemu obrazovanja i praktičnoj nastavi kod poslodavca Republike Srpske je propisano da se oblici, postupci, uslovi, period trajanja, prava i obaveze škole, poslodavca i učenika prilikom izvođenja dualnog sistema

obrazovanja i praktične nastave kod poslodavca reguliraju ugovorima o dualnom sistemu obrazovanja i o obavljanju praktične nastave kod poslodavca, odnosno ugovorom između škole i poslodavca i ugovorom između poslodavca, roditelja učenika i škole.

Članom 11. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika u dualnom sistemu obrazovanja i praktičnoj nastavi kod poslodavca Republike Srpske je propisano da se ugovor o dualnom sistemu obrazovanja i praktičnoj nastavi kod poslodavca zaključuje između škole i poslodavca, u pisanoj formi, do početka školske godine te da se nakon zaključenja ovog ugovora zaključuje ugovor između poslodavca, roditelja učenika i škole. Ugovor o obavljanju praktične nastave kod poslodavca, u izuzetnim slučajevima, može se zaključiti i tokom školske godine.

Članom 12. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika u dualnom sistemu obrazovanja i praktičnoj nastavi kod poslodavca Republike Srpske je propisano da ugovor između škole i poslodavca sadrži:

75

- a.** Osnovne podatke o ugovornim stranama;
- b.** Naziv i trajanje ugovora;
- c.** Broj učenika, razred, zanimanje i struku;
- d.** Prava i obaveze ugovornih strana;
- e.** Razloge za raskid ugovora;
- f.** Način rješavanja eventualnih sporova;
- g.** Druge elemente od značaja za strane koje potpisuju ugovor;
- h.** Datum i potpise ugovornih strana.

Ovim članom je također propisano da ugovor između poslodavca, roditelja učenika i škole sadrži:

- a.** Osnovne podatke o ugovornim stranama;
- b.** Naziv i trajanje ugovora;
- c.** Prava i obaveze ugovornih strana;
- d.** Mjesto i vremenski raspored izvođenja praktične nastave;
- e.** Iznos naknade;
- f.** Razloge za raskid ugovora;
- g.** Način rješavanja eventualnih sporova;
- h.** Druge elemente od značaja za strane koje potpisuju ugovor;
- i.** Datum i potpise ugovornih strana.

Ugovor između poslodavca, roditelja učenika i škole koji se odnosi na dualni sistem obrazovanja sadrži iznos naknade kao obavezan element.

Članom 15. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika u dualnom sistemu obrazovanja i praktičnoj nastavi kod poslodavca Republike Srpske je propisano da je mentor lice koje je u radnom odnosu kod poslodavca i ima položen ispit za mentora. Ukoliko nije u mogućnosti da obezbijedi mentora, poslodavac određuje drugo lice za rad sa učenicima tokom obavljanja praktične nastave kod poslodavca. Ovim članom je također propisano da obuku mentora vrši Privredna komora Republike Srpske po programima koje propisuje Pedagoški zavod Republike Srpske uz saglasnost ministra.

Članom 18. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika u dualnom sistemu obrazovanja i praktičnoj nastavi kod poslodavca Republike Srpske je propisano da škola učenicima u dualnom sistemu obrazovanja i praktičnoj nastavi kod poslodavca obezbjeđuje identifikacijske kartice sa sljedećim podacima:

- a.** Broj kartice;
- b.** Ime i prezime učenika;
- c.** Fotografija učenika;
- d.** Naziv i mjesto škole koju pohađa;
- e.** Struka i zanimanje.

Članom 4. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika kod poslodavca, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 65/2019 i 12/2021 (u daljem tekstu "Pravilnik o načinu obrazovanja učenika kod poslodavca Republike Srpske") je propisano da se obrazovanje kod poslodavca odvija u skladu sa školskim kalendarom, prema nastavnom planu i programu te da dužina trajanja jednog časa praktične nastave koja se izvodi kod poslodavca traje 60 minuta, najduže 6 sati dnevno.

Članom 8. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika kod poslodavca Republike Srpske je propisano da se zaštita prava učenika pri obrazovanju učenika kod poslodavca ostvaruje u skladu sa propisima kojima se uređuje oblast srednjeg obrazovanja i vaspitanja i u skladu sa propisima kojima se uređuje oblast radnih odnosa i zaštite na radu.

Članom 9. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika kod poslodavca Republike Srpske je propisano da poslodavac radi izvođenja obrazovanja učenika treba da obezbijedi:

- a.** Obavljanje djelatnosti koja omogućava provedbu sadržaja obrazovanja, propisanih odgovarajućim nastavnim planom i programom;
- b.** Raspolaganje prostorom, opremom, sredstvima i kadrovima za realizaciju praktičnog obrazovanja neophodnih za određeno zanimanje;
- c.** Primjenu mjera bezbjednosti i zaštite zdravlja na radu;
- d.** Da nad poslodavcem nije otvoren stečajni postupak ili pokrenut postupak likvidacije;
- e.** Da ima mentora, lice koje je u radnom odnosu kod poslodavca, koji neposredno obezbjeđuje da se tokom obrazovanja kod poslodavca provode sadržaji propisani nastavnim planom i programom;
- f.** Da mentor/-i nisu osuđivani za krivična djela protiv života i tijela, krivična djela protiv spolnog integriteta, krivična djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta.

Članom 11. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika kod poslodavca Republike Srpske je propisano da se ugovor o nastavi zaključuje između škole i poslodavca, u pisanoj formi, u skladu sa nastavnim planom i programom.

Ovim članom je također propisano da se nakon zaključenja ugovora o nastavi zaključuje pojedinačni ugovor između poslodavca, škole i učenika, odnosno roditelja.

Članom 12. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika kod poslodavca Republike Srpske je propisano da ugovor o praktičnoj nastavi sadrži:

- a.** Poslovno ime i sjedište poslodavca;
- b.** Naziv i sjedište škole;
- c.** Obrazovni profil koji je predmet ugovora;
- d.** Obaveze škole u vezi sa provedbom obrazovanja učenika;
- e.** Obaveze poslodavca u vezi sa provedbom obrazovanja učenika;
- f.** Obaveze učenika o poštovanju radne i tehnološke discipline;
- g.** Mjesto i vremenski raspored provedbe obrazovanja učenika;
- h.** Trajanje ugovora;
- i.** Razlozi za prestanak važenja i za raskid ugovora;

- j.** Način rješavanja eventualnih sporova;
- k.** Datum i potpis ugovornih strana.

Članom 18. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika kod poslodavca Republike Srpske je propisano da pojedinačni ugovor između poslodavca, škole i učenika, odnosno roditelja sadrži:

- a.** Poslovno ime i sjedište poslodavca;
- b.** Ime i prezime učenika i njegovu adresu stanovanja;
- c.** Ime i prezime roditelja, odnosno drugog zakonskog zastupnika učenika i njegovu adresu stanovanja;
- d.** Naziv i sjedište škole koju učenik pohađa;
- e.** Naziv obrazovnog profila;
- f.** Obavezu poslodavca da organizira i provodi i obrazovanje učenika u skladu s nastavnim planom i programom;
- g.** Mjesto i vrijeme provedbe obrazovanja;
- h.** Obavezu učenika da redovno obavlja obrazovanje kod poslodavca;
- i.** Obavezu učenika u vezi sa vremenom boravka, učenjem, bezbjednošću i zaštitom zdravlja tokom obrazovanja kod poslodavca;
- j.** Trajanje ugovora;
- k.** Razloge za prestanak važenja i raskid ugovora;
- l.** Način rješavanja eventualnih sporova;
- m.** Datum i potpis ugovornih strana;
- n.** Finansijsku naknadu;
- o.** Druge elemente od značaja za strane koje potpisuju ugovor.

Članom 23. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika kod poslodavca Republike Srpske je propisano da mentor učestvuje u realizaciji praktičnog obrazovanja i zajedno sa koordinatorom praktične nastave, odnosno nastavnikom praktične nastave i kontinuirano prati napredovanje učenika s ciljem sticanja odgovarajućih kompetencija. Ovim članom je također propisano da obuku mentora provodi Privredna komora Republike Srpske po programima koje propisuje Pedagoški zavod Republike Srpske.

Članom 24. Pravilnika o načinu obrazovanja učenika kod poslodavca Republike Srpske je propisano da, učeniku koji se obrazuje kod poslodavca, poslodavac obezbjeđuje:

- a. Sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu;
- b. Prevoz, ako je organiziran za zaposlene kod poslodavca;
- c. Naknadu troškova ishrane u skladu sa općim aktom poslodavca;
- d. Osiguranje za slučaj povrede tokom obrazovanja kod poslodavca, u skladu sa zakonom.

ZAKLJUČAK: Kada se radi o podzakonskim aktima Republike Srpske, postoje dva pravilnika kojima se regulira praktična nastava u Republici Srpskoj: Pravilnik o načinu obrazovanja učenika u sistemu dualnog obrazovanja i praktičnoj obuci u privrednom subjektu Republike Srpske i Pravilnik o načinu obrazovanja učenika u privrednom subjektu Republike Srpske. Pravilnik o načinu obrazovanja učenika u sistemu dualnog obrazovanja i praktičnoj obuci u privrednom subjektu Republike Srpske pravi razliku između praktične nastave u sistemu dualnog obrazovanja, koja se u potpunosti odvija u privrednom subjektu (uz pružanje naknade i mentora) i praktične nastave u privrednom subjektu u obimu od najmanje 25% ukupnih sati praktične nastave (uz mentora i mogućnost pružanja naknade).

Iako Pravilnik o načinu obrazovanja učenika u sistemu dualnog obrazovanja i praktičnoj obuci u privrednom subjektu Republike Srpske opisuju vrste ugovora na način koji nije u potpunosti jasan, na temelju odredbi Pravilnika se može zaključiti da se najprije zaključuje ugovor između škole i privrednog subjekta za sistem dualnog obrazovanja, a zatim slijedi ugovor između privrednog subjekta, roditelja učenika i škole. Primjenjuje se isti slijed za sklapanje ugovora za praktičnu nastavu u privrednom subjektu.

Pravilnik o načinu obrazovanja učenika u sistemu dualnog obrazovanja i praktičnoj obuci u privrednom subjektu Republike Srpske je donesen 2024., a Pravilnik o načinu obrazovanja učenika u privrednom subjektu Republike Srpske 2019. (uz izmjene i dopune 2021.). S obzirom da ova dva pravilnika reguliraju istu oblast i u određenoj se mjeri preklapaju po pitanju sadržaja, preporučuje se da se Pravilnik o načinu obrazovanja učenika u sistemu dualnog obrazovanja i praktičnoj obuci u privrednom subjektu Republike Srpske izmijeni na takav način da nakon stupanja na snagu zamijeni Pravilnik o načinu obrazovanja učenika u privrednom subjektu Republike Srpske.

7 | REGULIRANJE PRAKTIČNE NASTAVE PROPISIMA KOJI SE NE ODNOSU NA OBRAZOVANJE U BRČKO DISTRIKTU BIH

80

7.1 RADNOPRAVNI PROPISI

Članom 2. Zakona o radu Brčko distrikta BiH, "Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 34/2019, 02/2021, 06/2021, i 15/2022 (u daljem tekstu "Zakon o radu Brčko distrikta BiH") su definirani neki od osnovnih izraza koji se koriste u ovom zakonu, kao što su:

- 🕒 Poslodavac je domaće ili strano pravno lice odnosno poduzetnik kod kojeg se radnik nalazi u radnom odnosu po jednom od pravnih osnova propisanim ovim zakonom;
- 🕒 Radnik je fizičko lice koje je zaposleno kod poslodavca na osnovu ugovora o radu, odnosno drugog ugovora po osnovu kojeg se ostvaruje pravo na rad;
- 🕒 Radni odnos je odnos između poslodavca i radnika, koji se zasniva zaključivanjem ugovora o radu i stupanjem radnika na rad.

Članom 40. Zakona o radu Brčko distrikta BiH je propisano da za obavljanje poslova koji su po svojoj prirodi takvi da ne traju duže od 90 radnih dana u kalendarskoj godini i da ne predstavljaju poslove za koje se zaključuje ugovor o radu, poslodavac može zaključiti ugovor o obavljanju privremenih i povremenih poslova sa:

- 🕒 Nezaposlenim licem;
- 🕒 Radnikom koji radi nepuno radno vrijeme, do punog radnog vremena;
- 🕒 Korisnikom starosne penzije.

Članom 42. Zakona o radu Brčko distrikta BiH je propisano da poslodavac može zaključiti ugovor o radu sa pripravnikom radi stručnog

osposobljavanja za samostalan rad. Pripravnik je lice sa završenom srednjom ili višom školom, odnosno fakultetom koje prvi put zasniva radni odnos u tom zanimanju, a koje je prema zakonu obavezno položiti stručni ispit ili mu je za samostalan rad u zanimanju potrebno radno iskustvo.

Članom 44. Zakona o radu Brčko distrikta BiH je propisano da poslodavac može zaključiti ugovor o stručnom osposobljavanju bez zasnivanja radnog odnosa s licem radi sticanja radnog iskustva, odnosno polaganja stručnog ispita, kad je to zakonom, odnosno drugim propisom predviđeno kao poseban uslov za samostalan rad u struci. Ovim članom je također propisano da poslodavac može zaključiti ugovor o stručnom usavršavanju sa licem koje želi da se stručno usavrši i stekne posebna znanja i sposobnosti za rad u svojoj struci, odnosno obavi specijalizaciju, za vrijeme utvrđeno programom usavršavanja, odnosno specijalizacije.

Iz citiranih članova Zakona o radu Brčko distrikta BiH jasno proizilazi da učenik tokom praktične nastave u privrednom subjektu ne zasniva radni odnos sa privrednim subjektom niti stiče status uposlenika, a njegov rad tokom praktične nastave se ne može svrstati pod ugovore navedene u Zakonu o radu Brčko distrikta BiH.

7.2 PROPISI O SIGURNOSTI I ZAŠTITI ZDRAVLJA

Članom 4. Zakona o sigurnosti i zaštiti zdravlja radnika na radu, "Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 20/2013 i 07/2021 (u daljem tekstu "Zakon o sigurnosti i zaštiti zdravlja radnika na radu Brčko distrikta BiH") je propisano da pravo na sigurnost i zaštitu zdravlja, između ostalih, imaju učenici koji su na praktičnoj obuci kod poslodavca i u odgojno-obrazovnim ustanovama, te da sigurnost i zaštitu zdravlja obezbjeđuju poslodavac i odgojno-obrazovne ustanove.

Članom 13. Zakona o sigurnosti i zaštiti zdravlja radnika na radu Brčko distrikta BiH je propisano da je poslodavac dužan da:

- a. Aktom u pismenoj formi, imenuje radnika za obavljanje poslova za sigurnost i zaštitu zdravlja,
- b. Obavještava radnike i njihovog predstavnika o uvođenju novih tehnologija i sredstava za rad, kao i o opasnostima od povreda i oštećenja zdravlja koji nastaju njihovim uvođenjem, i u takvim slučajevima donese odgovarajuća uputstva za siguran rad,
- c. Osposobljava radnika za siguran i zdrav rad,

- d.** Obezbjedi radniku korištenje opreme za ličnu sigurnost na radu,
- e.** Obezbjedi održavanje opreme za ličnu sigurnost na radu u ispravnom stanju,
- f.** Angažira ovlaštenu organizaciju radi provođenja preventivnih i periodičnih pregleda i ispitivanja opreme za rad, kao i preventivnih i periodičnih ispitivanja uslova radne sredine i procjenu rizika,
- g.** Obezbjedi, na osnovu akta o procjeni rizika i ocjene ovlaštene zdravstvene ustanove, propisane ljekarske preglede radnika u skladu s ovim zakonom,
- h.** Obezbjedi neophodne uslove za pružanje prve pomoći, spašavanje i evakuaciju u slučaju opasnosti,
- i.** Zaustavi svaku vrstu rada koja predstavlja neposrednu opasnost za život ili zdravlje radnika.

Pored toga, ovim članom je predviđeno da je poslodavac dužan da kolektivno osigura radnike od povrede na radu i profesionalnih oboljenja kod odgovarajućeg osiguravajućeg društva.

Iako Zakon o sigurnosti i zaštiti zdravlja radnika na radu Brčko distrikta BiH sadrži odredbu o njegovoj primjenjivosti u slučaju praktične nastave učenika u privrednom subjektu, preporučuje se da ovaj zakon bude izmijenjen na takav način da se mjere zaštite na radu definiraju u zasebnom članu.

7.3 PROPISI O ZAŠTITI STANOVNIŠTVA OD ZARAZNIH BOLESTI

Članom 20. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, "Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 41/2020 (u daljem tekstu "Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Brčko distrikta BiH") je propisano da se radi sprečavanja prenošenja zaraznih bolesti pod sanitarni nadzor stavljaju lica koja rade:

- a.** U proizvodnji, preradi i prometu hranom;
- b.** Na održavanju sistema za snabdijevanje stanovništva vodom za piće;
- c.** U proizvodnji kozmetičkih sredstava;

- d. Na poslovima rada sa djecom predškolskog uzrasta u oblasti obrazovanja i odgoja i učeničkog standarda;
- e. U objektima za dnevnu brigu o djeci i igraonicama;
- f. Na pružanju usluge njege i uljepšavanja lica i tijela;
- g. Kao zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici koji pružaju zdravstvene usluge kao i drugi radnici koji su u kontaktu sa pacijentima;
- h. Na poslovima proizvodnje, pakovanja i izdavanja lijekova i medicinskih sredstava;
- i. U objektima socijalne zaštite i brige za odrasle, stare i iznemogle osobe;
- j. Lica koja obavljaju praktičnu nastavu na poslovima navedenim u tačkama od a) do i) ovog stava.

Članom 21., stav 1 Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Brčko distrikta BiH je propisano da sanitarni nadzor predstavlja zdravstvene preglede lica zaposlenih na određenim poslovima radi otkrivanja, sprečavanja i suzbijanja zarazne bolesti. Stavom 2. ovog zakona je propisano da sanitarni nadzor obuhvata sanitarni pregled i praćenje kliconoštva otkrivenog sanitarnim pregledom, koji se za lica iz člana 20. ovog zakona obavlja prilikom zaposlenja i potom svakih šest mjeseci, a ako postoje epidemiološke indikacije, i češće. Stavom 6. ovog zakona je propisano da poslodavac, odnosno obrazovna ustanova koja upućuje lice na obavljanje praktične nastave na poslovima iz člana 20. od tačke a) do tačke h) ovog zakona, snosi troškove sanitarnog nadzora iz stava 2 ovog člana.

Iz citiranih članova Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Brčko distrikta BiH je jasno da se sanitarni nadzor također vrši u slučaju učenika koji pohađaju praktičnu nastavu u privrednom subjektu.

7.4 PROPISI O PORESKOM TRETMANU

Članom 4. Zakona o porezu na dohodak, "Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 60/2010, 14/2017, 24/2020, 21/2022, i 45/2022 (u daljem tekstu "Zakon o porezu na dohodak Brčko distrikta BiH") je propisana lista fizičkih lica koja imaju prebivalište na području Brčko distrikta i ne podliježu oporezivanju. Učenici koji pohađaju praktičnu nastavu u privrednim subjektima nisu pomenuti među ovim licima.

Članom 6. Zakona o porezu na dohodak Brčko distrikta BiH su propisane vrste prihoda koji se ne smatraju dohotkom, dok su članom 6. Zakona o porezu na dohodak Brčko distrikta BiH propisane vrste prihoda koji se smatraju dohotkom, ali nisu oporezivi. Prihod koji učenici ostvaruju tokom praktične nastave u privrednim subjektima nije naveden među njima.

Iz citiranih odredbi Zakona o porezu na dohodak Brčko distrikta BiH je jasno da je u slučaju naknada koje dobijaju učenici tokom praktične nastave u privrednim subjektima potrebno obračunati, obustaviti i uplatiti porez na dohodak.

Stoga se preporučuje da Zakon o porezu na dohodak Brčko distrikta BiH bude izmijenjen na takav način da se naknade koje se plaćaju učenicima tokom praktične nastave u privrednim subjektima (tj. finansijska naknada, naknada za topli obrok i prevoz) budu uključene u ove vrste prihoda koji se ne oporezuju ili da se odgovarajućim odredbama ovog zakona odredi neoporezivi iznos naknade koja bi se plaćala učenicima tokom praktične nastave u privrednim subjektima.

7.5 PROPISI O PENZIONOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU

Brčko distrikt BiH nema Zakon o penzionom i invalidskom osiguranju. Zakon o penzionom i invalidskom osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine i Zakon o penzionom i invalidskom osiguranju Republike Srpske se primjenjuju na fizička lica sa prebivalištem u Brčko distriktu, ukoliko su u radnom odnosu kod poslodavca koji ima sjedište u Federaciji Bosne i Hercegovine ili Republici Srpskoj. Međutim, nije jasno da li su odredbe ova dva zakona primjenjive na učenike koji pohađaju praktičnu nastavu.

7.6 PROPISI O ZDRAVSTVENOM OSIGURANJU

Zakon o zdravstvenoj zaštiti, "Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 19/2020 – prečišćeni tekst i 14/2024 (u daljem tekstu "Zakon o zdravstvenoj zaštiti Brčko distrikta BiH") ne predviđa da učenici koji pohađaju praktičnu nastavu imaju pravo na zdravstvenu zaštitu u slučaju povreda na radu i profesionalnih oboljenja. Stoga se preporučuje da Zakon o zdravstvenoj zaštiti Brčko distrikta BiH bude izmijenjen na takav način da se učenicima koji pohađaju praktičnu nastavu omogući ovo pravo.

8 | REGULIRANJE PRAKTIČNE NASTAVE OBRAZOVNIM PROPISIMA BRČKO DISTRIKTA

Članom 26., stav 3 Zakona o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama, "Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 20/2020 – prečišćeni tekst, 24/2020, 01/2023, i 31/2023 (u daljem tekstu "Zakon o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko distrikta BiH") je propisano da je prilikom osnivanja srednjih stručnih škola osnivač škole dužan osigurati uslove za izvođenje praktične obuke i rada koji se mogu odvijati u školskim radionicama za praktičnu obuku i u radnim prostorima koji ispunjavaju minimum materijalno-tehničkih uslova za obavljanje praktične nastave u vlasništvu drugih pravnih lica, a na osnovu ugovora ili sporazuma o saradnji.

85

Članom 34., stav 6 Zakona o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko distrikta BiH je propisano da, zavisno od obrazovnog profila, nastavnim planom i programom se za svaku vrstu srednje škole utvrđuje odnos između općeobrazovnog, stručno-teorijskog i praktičnog dijela.

Članom 40., stav 5 Zakona o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko distrikta BiH je predviđeno da nastavni čas praktične nastave koji se izvodi u privrednim subjektima i drugim institucijama traje 60 minuta, a na osnovu zaključenog ugovora o izvođenju praktične nastave.

Članom 93., stav 3 Zakona o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko distrikta BiH je propisano da praktičnu nastavu u srednjoj školi izvode nastavnici i saradnici u nastavi sa stručnom spremom utvrđenom nastavnim planom i programom.

Članom 99. Zakona o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko distrikta BiH je propisano da u okviru 40-satne sedmice u osnovnoj i srednjoj školi, a u skladu sa pedagoškim standardima i normativima, broj nastavnih časova svih vrsta i oblika neposrednog obrazovnog rada može biti najviše:

- 25 časova za nastavnika;

- 28 časova za nastavnika praktične nastave;
- 30 časova za stručnog saradnika u nastavi.

ZAKLJUČAK: Na temelju gore navedenog je jasno da Zakon o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko distrikta BiH ne regulira na adekvatan način oblast praktične nastave. Stoga se preporučuje usvojiti što prije Pravilnik o izvođenju praktične nastave kako bi se regulirali osnovni koncepti, ciljevi i interesne strane u praktičnoj nastavi, kao i prava i obaveze svih interesnih strana, kao što je to regulirano u pravilnicima određenih kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republike Srpske.

9 | PREPORUKE ZA POBOLJŠANJE PRAKTIČNE NASTAVE U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Prepreka	Objašnjenje	Preporuka
1. Odsustvo zakona ili podzakonskih akata kojima se regulira izvođenje praktične nastave u svih 10 kantona	Pet kantona ima propise o organizaciji praktične nastave (Bosansko-podrinjski kanton, Goražde, Unsko-sanski kanton, Zeničko-dobojski kanton, Tuzlanski kanton, Sarajevski kanton), dok ih preostalih pet nema (Zapadnohercegovački kanton, Kanton 10, Srednjobosanski kanton, Hercegovačko-neretvanski kanton, Posavski kanton).	Preporučuje se da nadležne vlasti 5 kantona (Zapadnohercegovački kanton, Kanton 10, Srednjobosanski kanton, Hercegovačko-neretvanski kanton, Posavski kanton) usvoje propise za izvođenje praktične nastave.
2. Nedosljedni propisi koji se primjenjuju na praktičnu nastavu	U slučaju 5 kantona koji imaju propise kojima se regulira praktična nastava, neki od najvažnijih faktora u organizaciji praktične nastave su regulirani na nedosljedan način, kao što je: obavezno ili neobavezno plaćanje finansijskih naknada, naknada za topli obrok i prevoz za učenike, obavezno ili neobavezno obezbjeđenje ljekarskog pregleda za učenike i pokrivanje troškova pregleda, obavezni ili neobavezni uslov za mentore da pohađaju obuku o osnovama pedagoško-didaktičkog znanja i vještina za rad sa učenicima, propisani ili nepropisani oblici ugovora za izvođenje praktične nastave.	Preporučuje se da nadležne vlasti 5 kantona koji imaju propise o praktičnoj nastavi usvoje izmjene i dopune propisa kako bi se osigurao jedinstven pristup u svim kantonima u vezi sa obaveznim plaćanjem finansijskih naknada i naknada za topli obrok i prevoz za učenike, obaveznim obezbjeđenjem ljekarskog pregleda za učenike i pokrivanjem tih troškova, obaveznim uslovom za mentore da pohađaju obuku o osnovama pedagoško-didaktičkog znanja i vještina za rad sa učenicima, propisanim oblicima ugovora za izvođenje praktične nastave.

Prepreka	Objašnjenje	Preporuka
3. Obaveza plaćanja poreza na dohodak za naknade koje se plaćaju učenicima koji pohađaju praktičnu nastavu	Trenutno važeći Zakon o porezu na dohodak ne navodi naknade koje se plaćaju učenicima koji pohađaju praktičnu nastavu među vrstama dohotka oslobođenog plaćanja poreza.	Preporučuju se izmjene i dopune Zakona o porezu na dohodak, tako da se naknade koje se plaćaju učenicima koji pohađaju praktičnu nastavu uključe u vrste dohotka izuzete od plaćanja poreza ili da se definira neoporezivi dio naknade koja se plaća učenicima koji pohađaju praktičnu nastavu.
4. Nedostatak propisa po pitanju iznosa doprinosa za zdravstveno osiguranje učenika koji pohađaju praktičnu nastavu	Iako Zakon o zdravstvenom osiguranju propisuje da učenici koji pohađaju praktičnu nastavu imaju pravo na zdravstveno osiguranje u slučaju povreda na radu i profesionalnih oboljenja, nije donesen podzakonski akt koji propisuje iznos doprinosa za zdravstveno osiguranje, za razliku od penzionog i invalidskog osiguranja.	Preporučuje se da nadležne vlasti donesu odluku o visini iznosa doprinosa za zdravstveno osiguranje za učenike koji pohađaju praktičnu nastavu, tako da se plaćanje doprinosa može izvršiti kroz Jedinstveni sistem.
5. Nedostatak propisa o mjerama praćenja zdravlja učenika koji pohađaju praktičnu nastavu	Na temelju analiziranih članova Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti se može zaključiti da učenici koji pohađaju praktičnu nastavu nisu pomenuti kao pojedinci koji su podložni zdravstvenom nadzoru.	Preporučuje se da Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti bude izmijenjen na takav način da se propišu mjere zdravstvenog nadzora za učenike koji pohađaju praktičnu nastavu i da se definiraju odgovorni za plaćanje troškova zdravstvenog nadzora.

10 | PREPORUKE ZA POBOLJŠANJE PRAKTIČNE NASTAVE U REPUBLICI SRPSKOJ

Prepreka	Objašnjenje	Preporuka
1. Nedostatak propisa o osnovici i stopi doprinosa zdravstvenog osiguranja za učenike koji pohađaju praktičnu nastavu.	Iako Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju propisuje da učenik na praktičnoj nastavi mora biti osiguran u slučaju povreda na radu i profesionalnih oboljenja, Zakon o doprinosima ne navodi jasno osnovicu i stopu doprinosa zdravstvenog osiguranja.	Preporučuje se da se Zakon o doprinosima izmijeni na takav način da se propiše osnovica i stopa doprinosa zdravstvenog osiguranja, kao što je to učinjeno u slučaju penzionog i invalidskog osiguranja.

11 | PREPORUKE ZA POBOLJŠANJE PRAKTIČNE NASTAVE U BRČKO DISTRIKTU BIH

90

Prepreka	Objašnjenje	Preporuka
1. Odsustvo podzakonskih akata kojima se regulira izvođenje praktične nastave	Za razliku od određenih kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, Brčko distrikt BiH nema propis o praktičnoj nastavi učenika.	Preporučuje se usvajanje podzakonskih akata o izvođenju praktične nastave što je prije moguće, kako bi se regulirali osnovni koncepti, ciljevi i interesne strane praktične nastave, kao i prava i obaveze svih interesnih strana.
2. Obaveza plaćanja poreza na naknade koje se plaćaju učenicima koji pohađaju praktičnu nastavu	Trenutno važeći Zakon o porezu na dohodak ne navodi naknade za učenike na praktičnoj nastavi među vrstama prihoda izuzetih od plaćanja poreza.	Preporučuje se da se izmijeni Zakon o porezu na dohodak na takav način da se naknade koje se plaćaju učenicima koji pohađaju praktičnu nastavu uključe u vrste prihoda izuzetih od plaćanja poreza na dohodak ili da se definira neoporezivi dio naknade koja se plaća učenicima koji pohađaju praktičnu nastavu.

Prepreka	Objašnjenje	Preporuka
3. Odsustvo Zakona o penzionom i invalidskom osiguranju	Brčko distrikt BiH nema Zakon o penzionom i invalidskom osiguranju. Zakon o penzionom i invalidskom osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine ili Zakon o penzionom i invalidskom osiguranju Republike Srpske su primjenjivi na fizička lica koja imaju prebivalište u Brčko distriktu BiH, ukoliko su u radnom odnosu sa poslodavcem čije sjedište se nalazi u Federaciji Bosne i Hercegovine, odnosno Republici Srpskoj. Međutim, nejasno je kako se odredbe ova dva zakona primjenjuju na učenike koji pohađaju praktičnu nastavu.	Preporučuje se da se Zakon o penzionom i invalidskom osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine i Zakon o penzionom i invalidskom osiguranju Republike Srpske izmijene na takav način da se učenici koji pohađaju praktičnu nastavu uključe u osobe koje su osigurane u određenim okolnostima.
4. Nedostatak propisa o pravu na zdravstveno osiguranje učenika koji pohađaju praktičnu nastavu	Zakon o zdravstvenom osiguranju ne propisuje da učenici imaju pravo na zdravstveno osiguranje u slučaju povreda na radu i profesionalnih oboljenja tokom praktične nastave.	Preporučuje se da Zakon o zdravstvenom osiguranju izmijeni na takav način da učenici koji pohađaju praktičnu nastavu dobiju pravo na zdravstveno osiguranje u slučaju povreda na radu i profesionalnih oboljenja.

